

PREFACI

Restaurada' a tot l'Estat espanyol la monarquia constitucional, encapçalada per la casa de Borbó, en la figura del rei Alfonso XII (1874-1888). L'any 1902 es proclamà rei Alfonso XIII, sota els auspicis del qual la burgesia conservadora exercia l'hegemonia social. Pel que respecta a les poblacions de les comarques castellonenques aquesta influència o posició de domini era més palesa, mentre que a la capital de la Plana II era més delicada donat el sentiment progressista d'esquerra que embargava la població.

L'ambient polític d'aquestes dues primeres dècades del segle XX es resumia en les diverses alternatives de poder sorgides pel joc electoral, fruit de les convocatòries a urnes, alternatives de poder que eren dirimides pels partits competents: conservadors, liberals i republicans.

Quant a l'economia castellonenca, era el sector primari el principal dinamitzador, tal i com veiem en els concursos tradicionals zarzaren en una severa crisi. El testimoni l'agraïà l'emergent «clima d'urna» que assenyalava la responsabilitat de donar resposta a la forta demanda del mercat nacional i internacional.

Al recer de l'agricultura continuava el progressiu increment de la indústria, entre les subseccions que més importaven cal destacar el ceràmic amb el treball com a màxim representant. L'increment d'aquesta producció, sens dubte, fou propiciat per la introducció de maquinària que modernitzà el procés productiu. La utilització de l'electricitat i la introducció de maquinària que es traduí en una més completa mecanització.

A començaments del segle XX s'establí l'equilibri entre la zona valenciana castellonenca, quant a forms en funcionament a les comarques castellonenques, i la zona catalana castellonenca, quant a formes en funcionament a les comarques catalanes. Aquesta situació fou el resultat d'una inflexió en favor de Castelló, donat el desenvolupament de les indústries, creació de llocs de treball i desenvolupament de les infraestructures.

Entre els centres de producció ceràmica castellonenca, la Vila d'Onda s'oposava clarament a tota la resta de competidors, com així ho veiem en el treball de l'enginyer J. M. MARTÍ (1990, p.233):

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

XLI CERTAMEN NACIONAL LITERARIO 2005
ATENEO CULTURAL Y MERCANTIL DE ONDA

L'escola provincial de ceràmica d'Onda.

Un centre d'investigació i ensenyament públic

«ESTUDIS CASTELLONENCOS»

Nº 10 2003-2005, pp. 219-302

1. MARTÍNEZ GALLAGO, F. A. "Historia de Castellón". Tom I. Cap. 20. Valencia, 1981, pp. 100-101.

2. ABAD, Y. "Historia de Castellón". Tom II. Cap. 28. Valencia, 1991, pp. 100-101.

3. DOMIS MARTÍ, J. M. "Estadística Histórica del cerámico". Diputación de Castellón, Castellón, 1990, p. 233.

PREFACI

Restaurada¹ a tot l'Estat espanyol la monarquia constitucional, encapçalada per la casa de Borbó, en la figura del rei Alfonso XII (1874-1888). L'any 1902 és proclamat rei Alfonso XIII, sota els auspicis del qual la burgesia conservadora exercia l'hegemonia social. Pel que respecta a les poblacions de les comarques castellonenques aquesta influència o posició de domini era més palesa, mentre que a la capital de la Plana li era més difícil donat el sentiment progressista d'esquerra que embargava la població.

L'ambient polític d'aquestes dos primeres dècades del segle XX es resumeix en les diferents alternatives de poder atorgades pel joc electoral, fruit de les convocatòries a urnes, alternances de poder que eren dirimides pels partits contendents: conservadors, liberals i republicans.

Quant a l'economia² castellonenca, era el sector primari el principal dinamitzador, malgrat que els conreus tradicionals entraren en una severa crisi. El testimoni l'agafà l'emergent citricultura que assumí la responsabilitat de donar resposta a la forta demanda del mercat nacional i internacional.

Al recer de l'agricultura continuava el progressiu increment de la indústria, entre els subsectors que més empenyaven cal destacar el ceràmic, amb el taulell com a màxim representant. L'increment d'aquest producte, sens dubte, fou propiciat, entre altres condicionants, pel canvi d'energia que nodria el procés productiu. La utilització de l'electricitat, com a força motriu, motivà l'evolució tecnològica que es traduí en una més complexa mecanització en detriment de la manufactura artesanal.

A començaments³ del segle XX s'assolí l'anhelat equilibri entre la zona valenciana i castellonenca, quant a forns en funcionament a les empreses taulelleres. Tendència que, des d'aleshores, marcà un punt d'inflexió en favor de Castelló, doncs començà a imposar-se a la província de València, en nombre d'indústries, creació de llocs de treball i producció de m²/dia.

Entre els centres de producció ceràmics castellonencs, la vila d'Onda emergia clarament d'entre la resta de competidors, com així ho confirma el resum que facilitem a continuació (GOMIS MARTÍ, 1990, p.233):

1. MARTÍNEZ GALLEGU, F. A. "Historia de Castellón". Tom II. Cap. 30, València, 1992, pp. 581-585.

2. ABAD, V. "Historia de Castellón". Tom II. Cap. 29, València, 1992, pp. 561-580.

3. GOMIS MARTÍ, J. M.^a. "Evolució històrica del taulell". Diputació de Castelló, Castelló, 1990, pp. 231-235.

“Onda el 1917 produïa aproximadament 100 m²/dia i en 10 anys elevà la seva producció a 3.663 m²/dia front als 1.181 m²/dia de Manises, els 638 m²/dia de l'Alcora i els 504 m²/dia de Castelló, tots ells referits a l'any 1927. En aquest any, segons V. Olucha, Onda concentrava ja el 50% de la producció nacional de taulellets.”

Front aquest encoratjador panorama, influenciat per la puixant indústria, les comarques castellonenques incrementaren i milloraren les infraestructures i la xarxa vial de comunicacions (terrestres i marítimes) amb la fi de facilitar el transport de les mercaderies des de l'origen fins el destí (interior o exterior de la península Ibèrica).

Intentant clarificar l'estat de la qüestió, concretament d'aquest període, cal que ens referim, a la tensió social que tant l'ha caracteritzat, en especial les oportunitats que tenia el proletariat de contrarestar l'opressió capitalista.

Al si de la classe obrera⁴ germinava la llavor de l'associacionisme, precisament com a medi per poder aconseguir mesures més justes i dignes en l'àmbit laboral. A la capital i els pobles més importants de la província, els sindicats havien acondicionat centres que, a més a més de servir de lloc de reunió de les treballadores i treballadors afiliats, eren seu de múltiples activitats, sobretot de caràcter polític i cultural. Podem destacar “*La Unión*” de Castelló, el Centre Obrer “*El Faro*” de la Vall d'Uixó i el Centre de Societats Obreres “*La Fortaleza*” d'Onda que era també escola de xiquetes i xiquets, subvencionada, en la mesura de les seves possibilitats, per la Municipalitat. “*La Fortaleza*” estava ubicada al carrer de la Perera, que durant gran part de la dictadura de Primo de Rivera i tota la II^a República és nomenà de Pablo Iglesias. Altres edificis que gaudien de molta devoció sindical eren els populars casinos.

Tot i que l'afluència als sindicats per part d'operaris del camp i la indústria era ascendent, segons xifres argumentades⁵ per F. A. Martínez, els percentatges d'afiliació eren, encara, mínims:

“En 1900, tan sólo el 3'2% de la población provincial -310.000 habitantes- está agrupada en torno a asociaciones de carácter obrero. De ella, 50'8% se constituye en sociedades de resistencia al capital (unos 5.000 afiliados) y un 31'5 está ubicado en el asociacionismo católico (3.200 afiliados). El resto, un 13% se encuadra en sociedades de socorros mutuos”.

El sindicalisme catòlic es nodria, en un alt percentatge, amb obreres i obrers de les zones rurals. Aquestes associacions de marcada tendència religiosa basaven els seus principis doctrinals en les proclames vessades en l'Encíclica *Rerum Novarum* del Papa León XIII, així, per exemple, bona part de les treballadores i treballadors onders⁶ s'agruparen en torn al Sindicat d'Obrers Catòlics que liderava el diputat a Corts N'Antoni Martí Olucha, conegut col·loquialment com “el diputat obrer”.

Per contra, el proletariat laic que no combregava amb la doctrina catòlica provenia, en la seva immensa majoria, dels indrets urbans d'implantació industrial i eren emparats pels sindicats aconfessionals, entre els quals destacaven per un major nombre d'afiliats la CNT i la UGT.

A principis dels anys vint, el nombre de treballadores i treballadors involucrats en associacions sindicals s'havia incrementat ostensiblement. F. A. Martínez ens facilita les següents dades⁷:

4. ALCÓN SORNICHERO, E. i NÚÑEZ SILVESTRE, A. A. “La mujer de la República en las comarcas de Castellón (1931-1939)”. Ajuntament d'Onda, Onda, 2005, p. 34.

5. MARTÍNEZ GALLEGO, F. A. “Historia de Castellón”, *op. cit.*, p. 585.

6. RULL VILLAR, B. “Noticiario Histórico de Onda”. Onda, 1967, pp. 206-207.

7. MARTÍNEZ GALLEGO, F. A., *op. cit.*, pp. 585-586.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

“En números absolutos, unas 47.000 personas. La mayoría pertenecen a los grandes sindicatos (U.G.T. y C.N.T.) o a asociaciones de resistencia independientes, que fluctúan entre la autonomía y la adhesión a alguna de las grandes centrales citadas: en la práctica, representan el 64% de los asociados. El resto se encuadra en la red de asociaciones católico-agrarias (un 27%) y en sociedades de socorros mutuos (el 9'2%), aunque con frecuencia estas dos últimas categorías se solapan”.

Si a nivell socio-econòmic⁸ l'ambient ja era prou preocupant, per incidir més en la penúria, esclatà la Primera Guerra Mundial (1914-1918), tot i que l'Estat espanyol no participà en el conflicte bèl·lic, tingué que patir la seva dolenta repercussió. Concretament el sector primari, comandat per la taronja, quedà sumit en una profunda crisi. La fruita no podia arribar als seus destinataris degut al sobtat i desmesurat increment dels preus de les taxes i aranzels de l'exportació.

La crispació social⁹ que venia incrementant-se des de l'any 1912 assolí límits insostenibles a les comarques castellonenques. El dia 17 d'abril de 1917 es celebrà a la vila d'Onda una vaga de caràcter general, acompanyada d'una manifestació que fou convocada contra l'alt índex d'atur en la indústria taulellera i la considerable minva de les tasques agrícoles. L'adhesió fou pràcticament unànime en tota la localitat, sols una part de treballadors de la central elèctrica “Vídua d'Estella i Bort” no la recolzaren, la qual cosa indignà els manifestants que reprovaren l'actitud dels esquirols i provocaren danys greus en la infraestructura de la xarxa elèctrica, la qual cosa deixà sense energia la pròpia vila d'Onda i les poblacions dels voltants.

Tres anys després la situació continuà igual o pitjor, les relacions de la patronal, ara més cohesionada i organitzada, amb les associacions sindicals obreres tenien més elements discordants que de consens, com així ho reflectís¹⁰ F. A. Martínez:

“..., a partir de 1920, la patronal aparecerá mucho mejor organizada -las Cámaras de la Propiedad Industrial, como la de Castelló jugaran un papel importante en ello- y, ante todo, dispuesta a echar mano de un recurso como el *lock-out*, capaz de frenar la acción sindical, pero también de incrementar la tensión. Así ocurrirá en poblaciones industriales como Castelló, Onda, Alcora, Nules o Vila-real.”

La ratafila de vagues i actes contestataris continuaren per tot arreu la seva inaturable progressió fins l'any 1923, en el qual el general Miguel Primo de Rivera arribà al poder mitjançant un cop d'Estat. De forma autoritària i amb la força de les armes, aquest militar, emmudí qualsevol brot d'insurrecció civil.

El període en el qual estigué vigent la Restauració de la dinastia Borbònica (1874-1923) creà uns precedents que permeteren, l'entrada en escena de la dictadura militar de Primo de Rivera (1923-1930). En el marc d'aquesta rànica i prepotent forma de govern nasqué a Onda l'Escola Provincial de Ceràmica, auspiciada per l'Excel·lentíssima Diputació de Castelló. Aquest centre docent tenia, entre altres, tres objectius primordials: la investigació per millorar la qualitat del producte; aconseguir esmalts més resistents i que, a més a més, foren innocus per a la salut dels productors i la formació teòrico-pràctica de totes i tots els alumnes.

Malgrat la relativament curta vigència de l'Escola, tingué temps de conèixer, a més de la Dictadura del general Primo de Rivera, la II^a República (1931-1936) i la fatídica Guerra Civil (1936-1939) que truncà tantes il·lusions i projectes vitals, socials, culturals, religiosos, econòmics, ...

8. PÉREZ CASADO, R. *et alii* “País Valencià. Geografia i Història”. Papers bàsics 3 i 4, València, setembre, 1987, p. 152.

9. MARTÍNEZ GALLEGO, F. A., *op. cit.*, p. 588.

10. *Ibidem*, p. 590.

LA DICTADURA DE PRIMO DE RIVERA (1923-1930). CREACIÓ I CONSOLIDACIÓ DE L'EPCO

El general Primo de Rivera¹¹ decidí, unilateralment, accedir al poder de la nació el dia 13 de setembre de 1923, utilitzant la formula militar del cop d'Estat. És cert que aquest episodi no deixà indiferent cap estament, però encara ho és més que quasi ningú tractara d'evitar-ho.

Òbviament entre els col·lectius socials que més esperaven eixir beneficiats estava la burgesia conservadora i caciquil, principal instigadora i valedora civil del militar colpista.

També el rei aprofità la conjuntura. Alfonso XIII no travessava, precisament, pels seus millors moments, responsable com era de prendre una sèrie de decisions en la campanya bèl·lica contra Marroc que es traduïren en la mort de milers de soldats espanyols, així com algunes intromissions en el món de la política amb resultats catastròfics. De forma que la implantació de la Dictadura el salvà, *in extremis*, d'algun que altre contratemps seriós.

La burgesia castellanenca, en particular, es felicità pel pronunciament de Primo de Rivera, tant els terratinents com la patronal de la indústria esperaven que el canvi polític curullara les seves ànsies de poder i diners.

La iniciativa la prengueren els capitosts catòlics locals que temps enrera havien fundat o recolzat els sindicats o cooperatives agràries qui primer accediren al poder polític després del cop d'Estat. Aquests s'alinearen en un sol partit la *Unión Patriótica* que posteriorment es dignà admetre entre les seves files a funcionaris públics, professionals liberals, ..., així com elements afins al *cossi*, aquests personatges dipositaren les seves esperances i afanys polítics en la Dictadura.

Per garantir la convivència social i evitar els altercats i algarrades públiques, el règim dictatorial creà un cos especial armat que és nomenà el *Somatén*.

Com hem comentat abans, la Dictadura¹² no trobà excessiva oposició per imposar-se, no obstant entre les veus que es mostraren clarament discordants amb la nova situació, cal destacar els sindicalistes d'esquerra i els republicans, d'on emergí la figura de Blasco Ibáñez que des del seu exili parisí condemnà públicament el cop d'Estat i la monarquia que el recolzava i utilitzava en benefici propi.

Amb tot, és innegable que els municipis experimentaren un desenvolupament important. Pel que fa al cas de la vila d'Onda les infraestructures sofriren un gran impuls, la qual cosa fou possible perquè des de les institucions més properes a la gent, un grup de persones (representants municipals) dedicaven el temps i l'esforç a buscar les solucions idònies als problemes que, dia a dia, acuitaven el poble. Així també, la Diputació Provincial vetllava i contribuïa a fer més fàcil i agradable la vida dels castellanencs.

Parlar de ceràmica, durant la primera meitat del segle XX i no anomenar a l'onder Antonio Peyró Mezquita (1881-1954), seria un error injustificable ja que està considerat un dels ceramistes més importants del panorama artístic nacional i internacional del segle XX. El propi¹³ Peyró, el dia 17 de juny de 1925, envià una carta a l'Ajuntament d'Onda convidant la Municipalitat a visitar l'exposició de la seva darrera obra a la ciutat de València (document nº 1).

La vila d'Onda era reflex de dinamització econòmica, en part, gràcies a la bonança del subsector ceràmic (segons M^a. C. Badenes l'any 1922 la vila d'Onda sumava 32 fàbriques de taulells, dos anys després la xifra augmentà a 46, cadascuna d'elles produïa la quantitat aproximada d'un milió d'unitats de mitjana anual i les més grans en podien arribar a fabricar quatre milions¹⁴), per la qual cosa era motiu d'orgull entre les poblacions del seu voltant. Aquesta realitat no li fou aliena al Diputat onder En

11. *Ibidem*, pp. 590-594.

12. PÉREZ CASADO, R. *et alii* "País Valencià. Geografia i Història", *op. cit.*, p. 153.

13. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1925 (1925, juny 17. Onda).

14. BADENES GOR, M^a. C. "La industria cerámica de Onda". SAITABI. Universitat de València, nº XV, València, 1960, pp. 172-173.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

Constantino Emo Gibertó, del qual, estem plenament convençuts, partí la idea de crear una escola de ceràmica d'àmbit provincial. Fent honor al seu nom tingué la constància necessària perquè fora aprovada pel Ple de la Diputació Provincial i, per sort per als onders, aconseguí que la dita escola s'ubicara al seu poble natal. Aquest centre acadèmic nasqué a semblança de l'Escola Especial de Ceràmica que des de 1916 impartia ensenyament artístic i tècnic en la població valenciana de Manises.

Pressa la iniciativa i prèvia consulta a les persones adients, el primer pas era fer-ho oficial. Així doncs, en la sessió¹⁵ del dia 17 de juny de 1925, el Ple de la Diputació donà carta de naturalesa a la instal·lació d'una Escola de Ceràmica a la vila d'Onda (document nº 2).

Quasi un mes després la comissió provincial¹⁶ decideix encarregar a dos diputats la realització dels estudis d'idoneïtat, *in situ*, previs a la instal·lació de la futura Escola (document nº 3).

La Diputació Provincial analitzà els informes favorables dels dos ponents i a tenor dels quals acordà¹⁷ en la sessió del dia 1 d'agost de 1925 adreçar-se, per escrit, a ca la vila d'Onda per preguntar als representants municipals si acceptaven la proposta formulada (document nº 4).

La resposta no es féu esperar, puix dotze dies després el Ple de l'Ajuntament acordà¹⁸ per unanimitat traslladar a la Diputació l'agraïment per tan important acord (document nº 5).

En tenir coneixement de la resposta satisfactòria per part de l'Ajuntament d'Onda. El dia 1 de setembre de 1925 la Diputació Provincial establí¹⁹ una reunió, a celebrar el dia 10 d'aquest mateix mes, entre les dues institucions per canviar impressions sobre el particular (document nº 6).

En l'esmentada reunió es degué arribar a un total consens per ambdues parts, ja que tot seguit la Diputació Provincial procedí²⁰, segons acord del dia 25 de novembre de 1925, a designar el vocal En Constantino Emo Gibertó perquè redactara un projecte de reglament que regulara el funcionament de l'Escola i un altre que fera referència al pressupost de despeses que es preveien originar (document nº 7).

El Diputat En Constantino Emo Gibertó, en funcions d'ambaixador de la Diputació, visità²¹ la Corporació Municipal d'Onda, el dia 25 de novembre de 1925, per proposar que s'adheriren al projecte de creació de l'Escola de Ceràmica i en qualsevol cas que acondicionen un local digne per a tals menesters.

Així mateix traslladaren al Diputat onder la bona disposició de la Corporació Municipal per afrontar tan valuós projecte (document nº 8).

La Comissió Municipal presentà²², el dia 28 de novembre de 1925, els seus respectes a la Diputació i en particular al President i al vocal En Constantino Emo Gibertó pel seu interès per establir l'Escola de Ceràmica a Onda. En el mateix acte acordà habilitar, de forma provisional, una de les instàncies de Ca la vila, perquè es garantisca, en condicions òptimes, l'ensenyament i la investigació (document nº 9).

15. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació, 1925, foli B 0830297 (1925, juny 17. Castelló). AGUILELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V. "Constantino Emo Gibertó y la fundación de la Escuela de Cerámica de Onda". Miralcamp. Butlletí d'estudis onders, nº 5, Onda, juny, 1989, pp. 9 i 13.

16. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1925, foli B 0846957 (1925, juliol 15. Castelló).

17. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1925, foli B 0846944 (1925, agost 1. Castelló). AGUILELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V. "Constantino Emo Gibertó y la fundación de la Escuela de Cerámica de Onda", *op. cit.*, pp. 9 i 13.

18. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1925 (1925, agost 13. Onda). AGUILELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V., *op. cit.* pp. 9 i 13-14.

19. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1925, foli B 0900502 (1925, setembre 1. Castelló). AGUILELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V., *op. cit.*, pp. 9 i 14.

20. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1925, foli B0931706 (1925, novembre 25. Castelló). AGUILELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V., *op. cit.*, pp. 9-10 i 14.

21. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1925, foli nº 11 (1925, novembre 25. Onda). AGUILELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V., *op. cit.*, pp. 10 i 15.

22. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1925 (1925, novembre 28. Onda). AGUILELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V., *op. cit.*, pp. 10 i 15-16.

A través de la sessió²³ de la Diputació del dia 22 de desembre de 1925, tenim constatada la visita d'En Constantino Emo Gibertó a l'Escola de Ceràmica de Manises per estudiar el seu funcionament i objectius. La Diputació agraeix les atencions i la informació facilitada pel Director de la citada Escola (document nº 10).

El penúltim dia de l'any, la Diputació Provincial acordà²⁴ per unanimitat aprovar el Reglament que havia de regir en l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda, l'autor del qual va ser el Diputat En Constantino Emo Gibertó.

En la mateixa sessió s'aprovà el pressupost, la plantilla de personal i el material per a dotar convenientment les classes (document nº 11).

Per al funcionament de qualsevol institució docent és estrictament necessari el concurs del professorat, per la qual cosa la Comissió Provincial decidí²⁵, el dia 27 de gener de l'any 1926, constituir el tribunal encarregat de jutjar els opositors que havien d'ocupar tres places de professors de l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda. La responsabilitat de la presidència de l'esmentat tribunal recaigué en el Director de l'Escola de Ceràmica de Manises, En Manuel González Martí (document nº 12).

El Ple de l'Ajuntament d'Onda acordà, a les acaballes de febrer, instar²⁶ a En Constantino Emo Gibertó perquè es personara en l'entrevista que la Comissió havia de mantenir amb el Senyor Barrachina, propietari del local ofert per instal·lar l'Escola de Ceràmica, ja que les dependències municipals aconsellades no permetien impartir de forma adequada l'ensenyament (document nº 13).

El dia 3 de març de 1926, la Comissió Provincial envià²⁷ per correu al Senyor Director de l'Escola de Manises una sèrie de documents, entre els quals estan les instàncies presentades pels opositors (document nº 14).

En la sessió del dia 5 de maig de 1926, l'Ajuntament d'Onda examinà²⁸, per aprovar en el seu cas, els plànols i pressupost de les obres de rehabilitació del local destinat a ser seu de l'Escola de Ceràmica (document nº 15).

El mateix dia la Diputació Provincial autoritzà²⁹ el Diputat En Constantino Emo Gibertó perquè compre el material de fusteria necessari per a les classes de Dibuix i Escultura (document nº 16).

La Comissió Provincial acordà³⁰, el dia 12 de maig de 1926, incloure una modificació en el Reglament en vigor de l'Escola de Ceràmica d'Onda, concretament en l'article 36 perquè el càrrec de Secretari siga ocupat per un professor de l'esmentat Centre acadèmic (document nº 17).

Aquest mateix dia la Corporació Municipal acceptà³¹ constituir una comissió, de la qual formen part En Constantino Emo Gibertó, els regidors N'Enrique Peña i En Luis Pascual i l'Alcalde En Juan Peris Almer per concretar els actes festius amb motiu de la inauguració de l'Escola de Ceràmica (document nº 18).

23. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1925, foli B 0932028 (1925, desembre 22, Castelló).

24. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1925, foli B 0932032 (1925, desembre 30, Castelló). AGUILELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V., *op. cit.*, pp. 10 i 17.

25. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926, foli B 0932445 (1926, gener 27, Castelló). AGUILELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V., *op. cit.*, p. 11.

26. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926, foli nº 36-36v (1926, febrer 24, Onda). AGUILELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V., *op. cit.*, pp. 10-11 i 17-18.

27. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926 (1926, març 3, Castelló). AGUILELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V., *op. cit.*, p.11.

28. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926 (1926, maig 5, Onda).

29. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926, foli B 0990709 (1926, maig 5, Castelló). AGUILELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V., *op. cit.*, pp. 11 i 18.

30. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926, foli B 0990712 (1926, maig 12, Castelló).

31. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926 (1926, maig 12, Onda). AGUILELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V., *op. cit.*, pp. 11 i 18).

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

El tribunal de les oposicions proposà els tres candidats a professors de l'Escola d'Onda, en conseqüència la Diputació Provincial, el dia 26 de maig de 1926, els ratificà³². Els tres agraciats foren En Rafael Gaya Llopis (1881-1951), professor de Física i Química aplicades a la ceràmica, farmacèutic de professió (obrí la seva farmàcia a Onda l'any 1904); En Bautista Alós Peris (1881-1946)³³, professor de Dibuix, Composició i Tècnica Ceràmica, industrial i virtuós de la música, cal destacar també que fou professor de "La Escuela de oficios Artísticos de la Escuela del Trabajo de la Diputación Provincial de Barcelona" més coneguda com "L'Escola dels Bells Oficis" i de "L'Escola Especial de Ceràmica" de Manises; finalment, En José Mª Martínez Ballester, professor d'Escultura, Buidat i Motllurat, del qual sols hem pogut esbrinar que fou un excel·lent escultor i col·laborador ocasional d'En Bautista Alós. També s'acordà, liquidar les despeses de l'oposició, les quals ascendien a 1.575 pessetes, quantitat que s'havia de reembossar a En Manuel Gonzalez Martí, President del tribunal qualificador.

En la mateixa sessió queda nomenat primer Director de l'esmentada Escola el Diputat En Constantino Emo Gibertó (1862-1942)³⁴, el qual era llicenciat en Ciències Exactes, l'any 1888 fou regidor-síndic de València i posteriorment Alcalde d'Onda en dues ocasions, en 1926 fou reconegut per l'Ajuntament d'Onda "Il·lustre Fill" i "Regidor Honorari" de la vila, també fou fundador i President de la Cooperativa Ondense d'Exportació Agrícola "La Constancia"³⁵.

El Reglament oficial de l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda data del dia 30 de desembre de 1925 (document n° 19).

En la sessió ordinària del dia 9 de juny de 1926, la Municipalitat ordenà³⁶ que s'instal·laren les canonades adients perquè arribara l'aigua potable a l'edifici que havia d'albergar l'Escola de Ceràmica.

En la mateixa sessió quedà assabentada la Corporació, per boca del senyor President, que li havia sigut concedida la primera medalla al ceramista Antonio Peyró Mezquita en l'Exposició Nacional de Belles Arts celebrada en Madrid (document n° 20).

L'Ajuntament, en la sessió del dia 16 de juny de 1926, donà el vist i plau³⁷ als jornals invertits per acondicionar el local que havia de contenir l'Escola de Ceràmica d'Onda (document n° 21).

El regidor Sr. Bernat mostrà la seva inquietud a la Corporació Municipal en la sessió del dia de Sant Fermí, mitjançant³⁸ una pregunta sobre l'homenatge a la Diputació Provincial i al Diputat En Constantino Emo Gibertó (document n° 22).

Una representació del Ple de la Diputació Provincial realitzà oficialment la primera visita a l'Escola d'Onda. En la sessió del dia 15 de juliol de 1926 s'acordà³⁹ agrair les atencions que els varen dispensar tant el Director com els professors.

El mateix dia la Diputació aprovà⁴⁰ la creació d'una plaça de porter per a l'Escola, funcionari interí que percebrà uns emoluments de 600 pessetes anuals (document n° 23).

La Diputació Provincial, el dia 5 d'agost de 1926, acordà⁴¹ aprovar el pla d'estudis a impartir en l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda, proposat pel claustre de professors.

32. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926, foli B 0990722 (1926, maig 26. Castelló). AGUILLELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V., *op. cit.*, pp. 11 i 18-19.

33. ALÓS TORMO, A. "Juan Bautista Alós Peris. Ceramista (Onda, 1881-1946)". Miralcamp. Butlletí d'estudis onders, n° 6, Onda, 1990, pp. 9-35.

34. AGUILLELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V., *op. cit.*, pp. 7-9

35. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1929 (1929, novembre 5. Onda).

36. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926 (1926, juny 9. Onda).

37. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926 (1926, juny 16. Onda).

38. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926 (1926, juliol 7, Onda). AGUILLELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V., *op. cit.*, pp. 11-12 i 19.

39. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926, foli B 1029057 (1926, juliol 15. Castelló).

40. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926, foli B 1029058 (1926, juliol 15. Castelló).

41. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926, foli A 0066572 (1926, agost 5. Castelló).

La Comissió Municipal, en Ple, aprovà⁴², el dia 11 d'agost de 1926, una factura presentada per Centelles-Burdeus, corresponent a material per a l'Escola de Ceràmica. Destacar que en aquest capítol ca la vila ja tenia esgotada la tresoreria de l'any en curs (document n° 24).

En la sessió del dia 19 d'agost de 1926, la Diputació Provincial recomanà⁴³ que es publicitara en el B.O. i premsa local la data d'obertura del període de matrícula per assistir a l'Escola de Ceràmica. També acordà, en la mateixa data la creació de quatre borses d'estudi per a les alumnes i els alumnes més desfavorits econòmicament. Finalment, proposà la modificació de l'article 14 del Reglament, perquè l'edat mínima per poder accedir als estudis de l'esmentada Escola siga de 12 anys.

Queda, per tant, palès que el primer curs acadèmic començaria a partir de setembre de l'any 1926 (document n° 25).

La Comissió Municipal, el dia 26 d'agost de 1926, data pròxima a l'obertura oficial de l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda, en paraules del Senyor Alcalde agrai⁴⁴ les gestions del Diputat i actual Director del Centre acadèmic En Constantino Emo Gibertó i el recolzament incondicional de la Diputació Provincial, per la qual cosa proposà nomenar "Fill Adoptiu" i "Preclar d'Onda" al President de la Institució En Joaquín Herrero i al Diputat En Constantino Emo Gibertó, "Il·lustre Fill" d'Onda i "Regidor Honorari" de l'Ajuntament. D'aquesta manera és com el poble d'Onda reconegué, oficialment, el deute moral que havia assumit amb la Diputació Provincial i el Diputat onder (document n° 26).

La Diputació Provincial, el dia 2 de setembre de 1926, resolgué⁴⁵ contractar de forma interina un porter per a l'Escola de Ceràmica, càrrec que recaigué en l'onder En José Insa Àlvaro.

La Corporació Municipal autoritzà⁴⁶, el dia 8 de setembre de 1926, el Sr. Alcalde perquè signe el contracte d'arrendament de l'edifici destinat a l'Escola, ubicat en el carrer de Sant Joaquim i que era propietat d'En Rafael Barrachina. En el mateix acte es fixaren les condicions del citat contracte, entre les quals està que el local llogat quedara eximit dels impostos municipals mentre estiguera destinat a Escola de Ceràmica (document n° 27).

El Ple de la Diputació Provincial, constitueix⁴⁷, el dia 16 de setembre de 1926, el tribunal que havia de jutjar els estudiants aspirants a quatre borses d'estudis. La baremació es realitzarà el dia 22 d'aquest mateix mes a les nou del matí, en les dependències de l'Escola de Ceràmica (document 28).

El mateix dia, la Diputació Provincial quedà asabentada⁴⁸ que En José Insa Àlvaro prenia possessió del càrrec de porter interí de l'Escola de Ceràmica d'Onda.

També, el dia 16 de setembre de 1926, en la Diputació Provincial es consignaren⁴⁹ comptablement les quantitats de 5.000, 6.000 i 6.277'20 pessetes a justificar per les despeses de condicionament del local on s'instal·là l'Escola de Ceràmica.

En la sessió del dia 30 de setembre de 1926, la Diputació Provincial rebé⁵⁰ els resultats que havien obtingut els alumnes aspirants a les quatre borses d'estudis, alumnes que procedien de les poblacions veïnes de Castelló, l'Alcora i Ribesalbes (document n° 29).

Amb el curs començat encara continuà adequant-se l'Escola puix, el dia 2 de novembre de 1926, la Corporació Municipal encarregà⁵¹ a En Juan Centelles la col·locació d'unes vidrieres.

42. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926 (1926, agost 11, Onda).

43. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926, foli A 0066594 (1926, agost 19, Castelló).

44. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926 (1926, agost 26, Onda). AGUILELLA PÉREZ, M^a. T. i GARCÍA EDO, V., *op. cit.*, pp. 12 i 19-20.

45. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926, foli A0067089 (1926, setembre 2, Castelló).

46. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926 (1926, setembre 8, Onda).

47. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926 (1926, setembre 16, Castelló).

48. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926, foli A 0067094 (1926, setembre 16, Castelló).

49. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926, foli A 0067100 (1926, setembre 16, Castelló).

50. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926, foli A 0067103 (1926, setembre 30, Castelló).

51. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926 (1926, novembre 2, Onda).

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

En la mateixa sessió s'acordà agrair al Diputat En Constantino Emo Gibertó el regal que féu a l'Ajuntament de cinc fotografies de les dependències de l'Escola de Ceràmica d'Onda (document n° 30), (de les cinc instantànies sols n'hem pogut aconseguir quatre que són les que representem a les làmines 1,2,3 i 4).

El ceramista onder Antonio Peyró Mezquita continuà atresorant homenatges i mèrits, per tot arreu. En aquest cas fou la Diputació Provincial qui acordà⁵² retre-li un merescut homenatge i, a més a més, sol·licità que se li lliurara la Medalla del Treball. D'ambdues qüestions quedà assabentada la Corporació Municipal, segons consta en la sessió del dia 10 de novembre de 1926 (document n° 31).

El dia 10 de novembre de 1926, la Diputació aprovà⁵³ les dietes d'assistència, en qualitat de vocal, a una oposició d'Escultura per part del professor de l'Escola de Ceràmica En José M^a. Martínez.

El Diputat i Director de l'Escola Provincial de Ceràmica En Constantino Emo Gibertó presentà⁵⁴, el dia 24 de novembre de 1926, al Ple de la Diputació un comte justificat.

La Corporació Municipal aprovà⁵⁵, l'1 de desembre de 1926, la factura presentada per En Juan Centelles, que s'haurà d'abonar amb càrrec al pressupost de l'any vinent (document n° 32).

El diputat Director de l'Escola de Ceràmica d'Onda presentà⁵⁶ la relació de despeses, les quals ascendien a 583'55 pessetes. Quantitat que quedà aprovada per la Diputació, en la sessió del dia 30 de desembre de 1926.

La vila d'Onda encetà⁵⁷ l'any 1927 amb una greu tensió laboral. El conflicte fou provocat pel col·lectiu de treballadores i treballadors de les empreses taulelleres locals que, en síntesi, protestaven contra els abusos que, en matèria laboral, els infringien els propietaris de les fàbriques. Uns i altres prenién consciència dels seus interessos i començaren a radicalitzar les postures.

La patronal s'agrupà en el Gremi de Patrons Onders per poder defensar-se amb més garanties dels comitès sindicals. Una de les primeres mesures que prengueren contra els treballadors fou despatxar-los dels llocs de treball i substituir-los per dones.

El mateix pensaren el conjunt de treballadores i treballadors del taulell que, oblidant-se de les diferències ideològiques entre els sindicats, buscaren les analogies i així, tots plegats, configuraren un front comú contra la patronal.

L'estratègia del proletariat resultà ser més efectiva, per la qual cosa el veredict del comitè paritari fou al seu favor, en detriment dels amos de les indústries que òbviament quedaren decebuts pels acords arribats, però que tingueren que acceptar ineludiblement.

En aquest any⁵⁸ les fàbriques de taulells d'Onda albergaven al voltant de vuitanta forns que coïen més de cinquanta milions de peces anuals, que tenien un cost aproximat de deu milions de pessetes.

La Comissió Provincial autoritzà⁵⁹, el dia 26 de gener de 1927, la direcció de l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda a retirar-li la beca a l'alumne José Soriano Gaudí per infringir l'article 24 del Reglament. Beca que passarà a gaudir, des d'aleshores, l'alumne Juan Albalat Salvador (document n° 33).

La Municipalitat acordà⁶⁰, el dia 9 de febrer de 1927, fer pública la carta remesa pel ceramista Antonio Peyró Mezquita, en la qual informa que se li ha imposat la Medalla del Treball (document n° 34).

52. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926 (1926, novembre 10. Onda).

53. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926, foli A 0067123 (1926, novembre 10. Castelló).

54. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926, foli A 0129478 (1926, novembre 24. Castelló).

55. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926 (1926, desembre 1. Onda).

56. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926 (1926, desembre 30. Castelló).

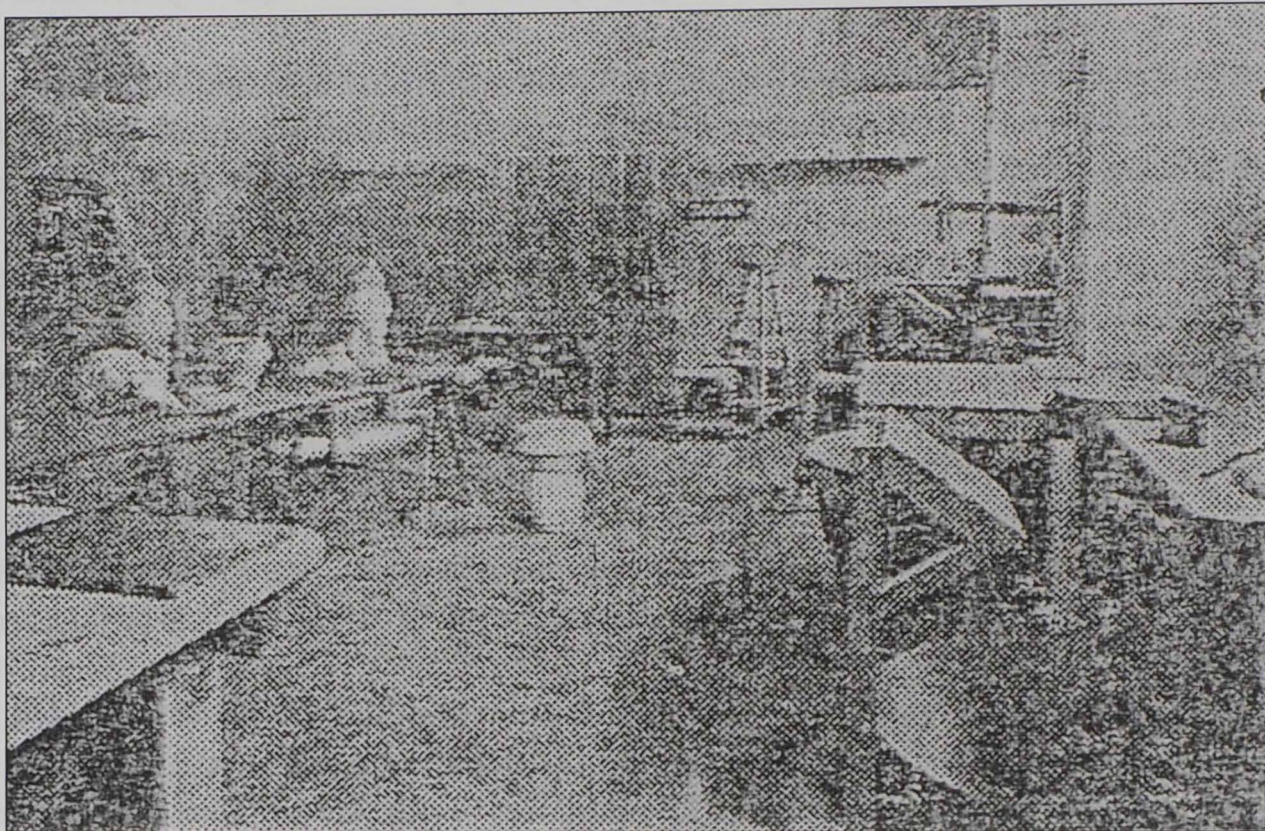
57. MARTÍNEZ GALLEGU, F. A., *op. cit.*, p. 594.

58. Diputació Provincial de Castelló. "Memòria", Castelló, 1929, p.10.

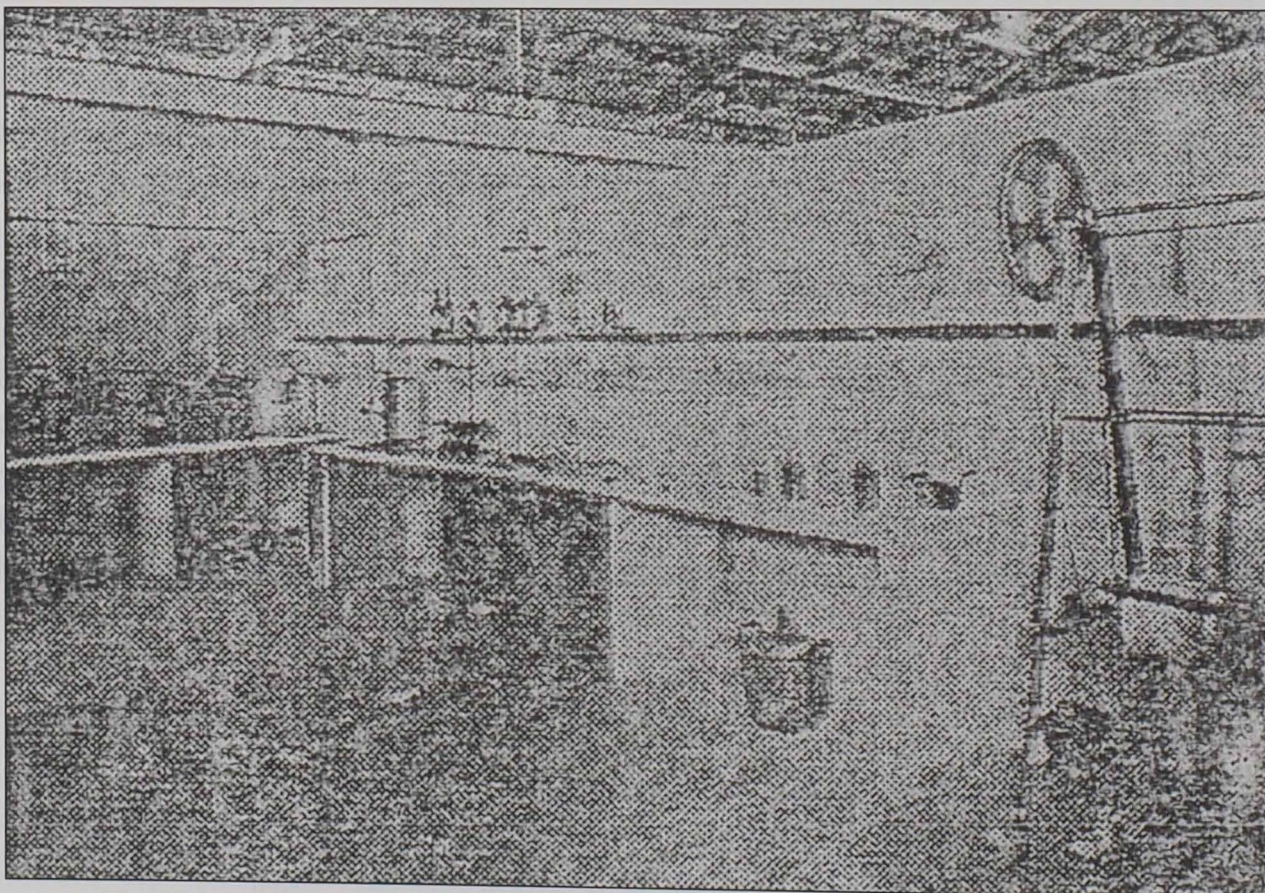
59. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1927, p. 36 (1927, gener 26. Castelló).

60. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1927 (1927, febrer 9. Onda).

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

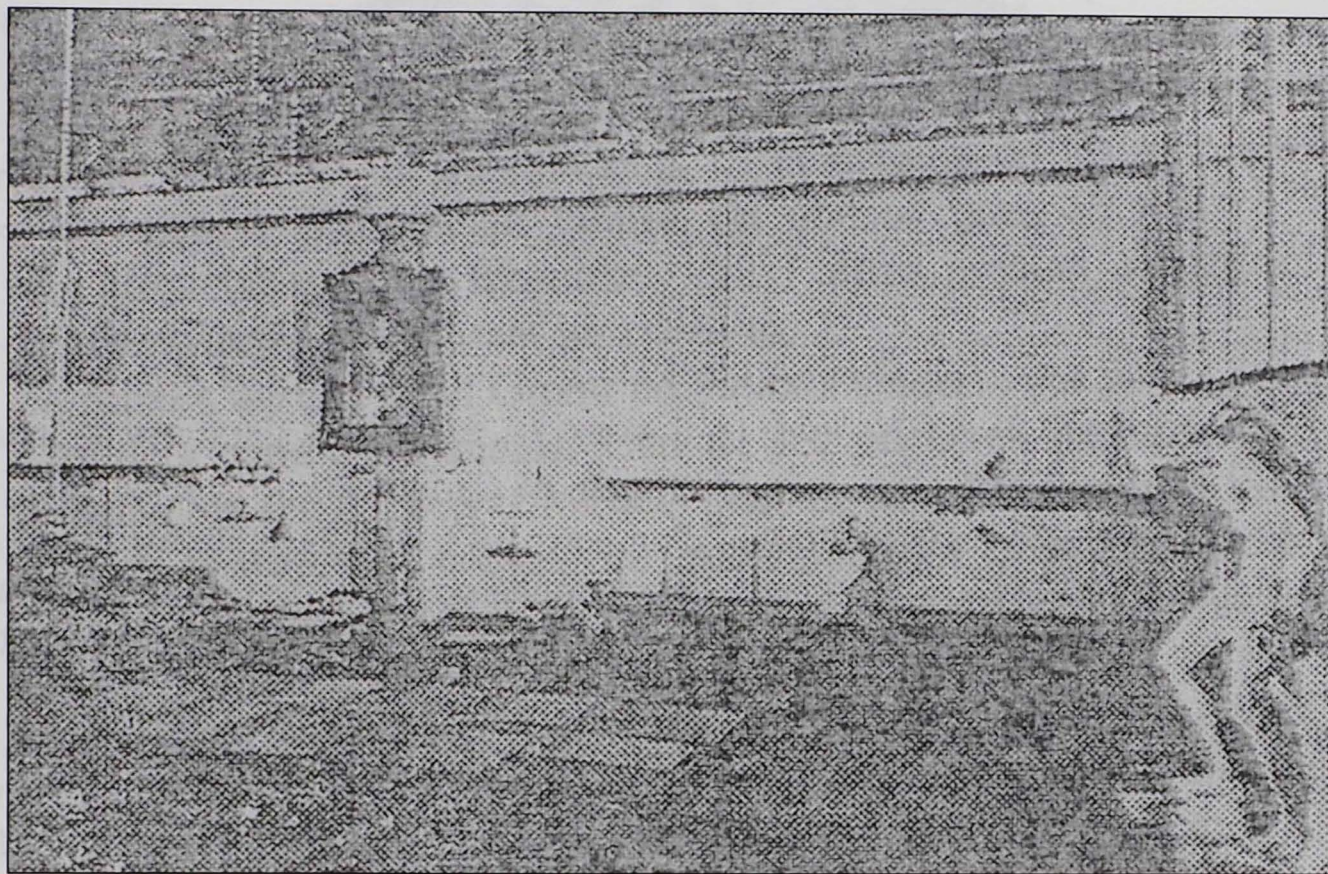

Làmina 1.- Classe d'Escultura. E.P.C.O. Onda.

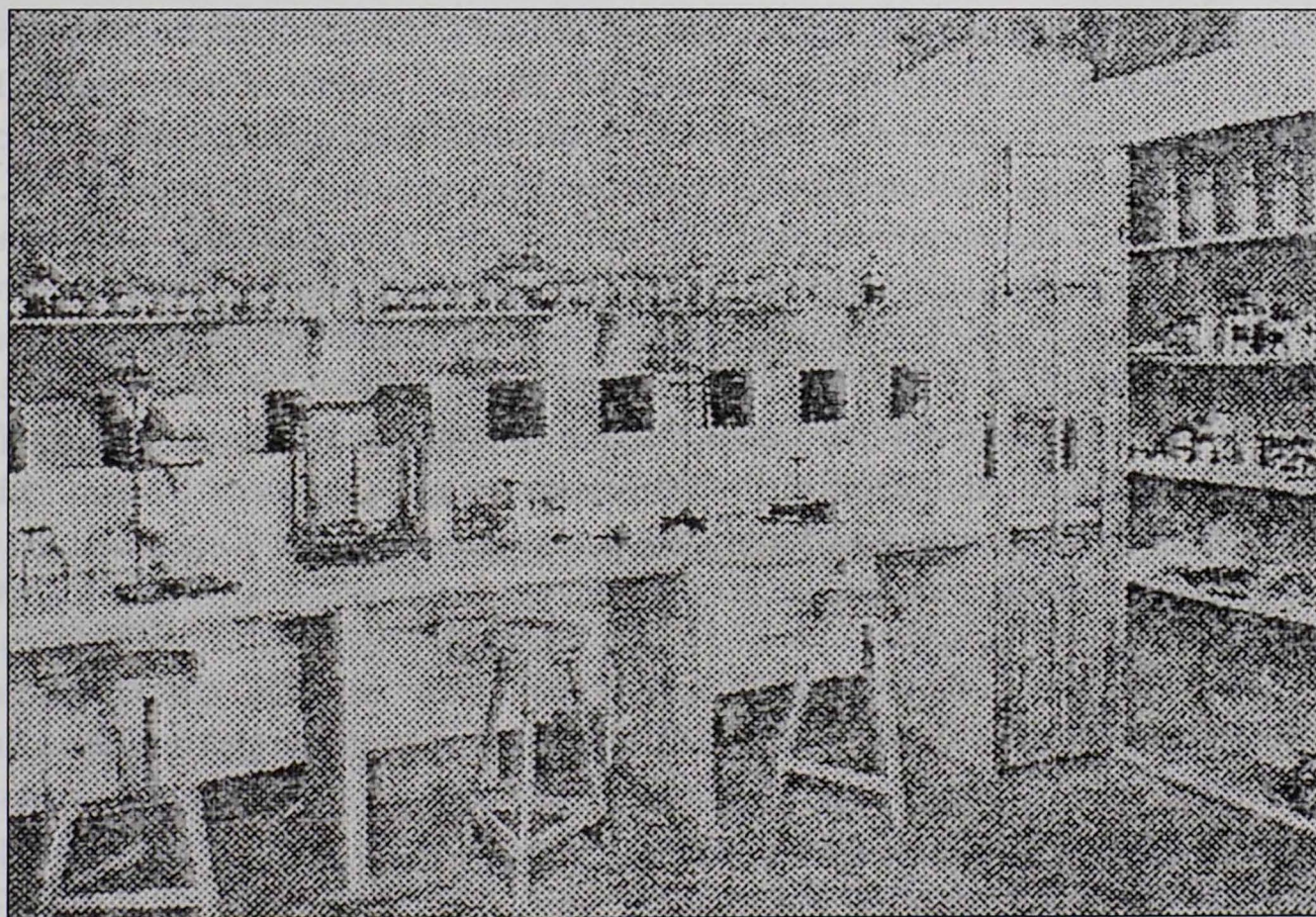

Làmina 2.- Classe de Química. E.P.C.O. Onda.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

Làmina 3.- Classe de Dibuix. E.P.C.O. Onda.

Làmina 4.- Laboratori del professor de Química. E.P.C.O. Onda.

A les acaballes⁶¹ del curs acadèmic 1926-27, curs inaugural, era tanta la il·lusió que s'havia dipositat en l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda que organitzaren la primera exposició de ceràmica. La mostra es realitzà a Castelló i en aquesta primera edició estigué dedicada al general Primo de Rivera.

Un dels alumnes inscrits en aquest curs i successius fou J. Gallén, del qual ens han arribat dues peces de ceràmica: un plat de 22'5 cm. de diàmetre, datat el dia 4 de juny de 1927 (làmina 5) i un *tibor* de 47 cm. d'alçària, realitzat en juliol de l'any 1929 (làmina 6).

El Ple de l'Ajuntament fixà⁶², el dia 15 de juny de 1927, la data de celebració de l'homenatge al ceramista onder Antonio Peyró Mezquita, per la seva fructífera carrera professional i el reconeixement internacional que havia adquirit la seva obra.

En el mateix acte quedaren nomenats una sèrie de regidors perquè integren la Comissió organitzadora de l'esmentat homenatge (document n° 35).

En la sessió extraordinària del dia 30 de juny de 1927, el Ple de l'Ajuntament d'Onda acordà⁶³ no abonar una factura presentada pels professors de l'Escola de Ceràmica En Bautista Alós i En José M^a. Martínez, tots dos col·laboraren en la realització d'un gerro, el qual s'havia de regalar al Sr. President del Consell de Ministres. La negativa es fonamentava en què no es va participar el seu acabament ni a l'Alcaldia ni a la Secretaria. Tampoc es va poder comprovar que es lliurara a l'autoritat destinatària (document n° 36).

En la sessió ordinària del dia 13 de juliol de 1927, la Presidència del Ple Municipal, explicà⁶⁴ les gestions realitzades per la Comissió encarregada de l'homenatge al ceramista Antonio Peyró Mezquita. Comissió que s'amplià amb dos nous membres: En Rafael Gaya Llopis i En Constantino Emo Gibertó (document n° 37).

La Comissió de la Diputació, l'11 d'agost de 1927, transformà⁶⁵ les tres borses que gaudien altres tants alumnes de l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda, en beques dotades de la quantitat de 1.000 pessetes cadascuna d'elles. En el suposat cas de produir-se alguna vacant, s'autoritzava a la direcció i al professorat a convocar un concurs per a proveir l'esmentada vacant. Concurs al qual sols té dret a presentar-se l'alumnat més desafavorit econòmicament i que no residira a Onda (document n° 38).

La Diputació Provincial, el dia 18 d'agost de 1927, acordà⁶⁶ abonar al Subdirector de l'Escola, a la saó En Rafael Gaya Llopis l'import dels justificants presentats. Així mateix s'aprovà el pagament del servei de transport de l'alumnat de Ribesalbes a l'empresa concessionària (document n° 39).

En la sessió del dia 7 de setembre de 1927 la Diputació Provincial acordà⁶⁷ autoritzar al Director de l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda, la compra de tot el material necessari per afrontar el curs acadèmic 1927-28. Curs que s'obrirà de manera oficial el dia 16 d'octubre en les dependències del Centre acadèmic (document n° 40).

En la sessió extraordinària del dia 2 de novembre de 1927, el Ple de la Corporació Municipal després d'escoltar les paraules del Diputat En Constantino Emo Gibertó advocant pels professors de l'Escola Provincial de Ceràmica, acordaren⁶⁸ abonar la quantitat de 600 pessetes en concepte de concepció d'un gerro de ceràmica, el qual va ser realitzat per En Bautista Alós i En José M^a. Martínez (document n° 41).

61. BADENES GOR, M^a. C. "La industria cerámica de Onda, *op. cit.*, p. 174.

62. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1927 (1927, juny 15. Onda).

63. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1927 (1927, juny 30. Onda).

64. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1927 (1927, juliol 13. Onda).

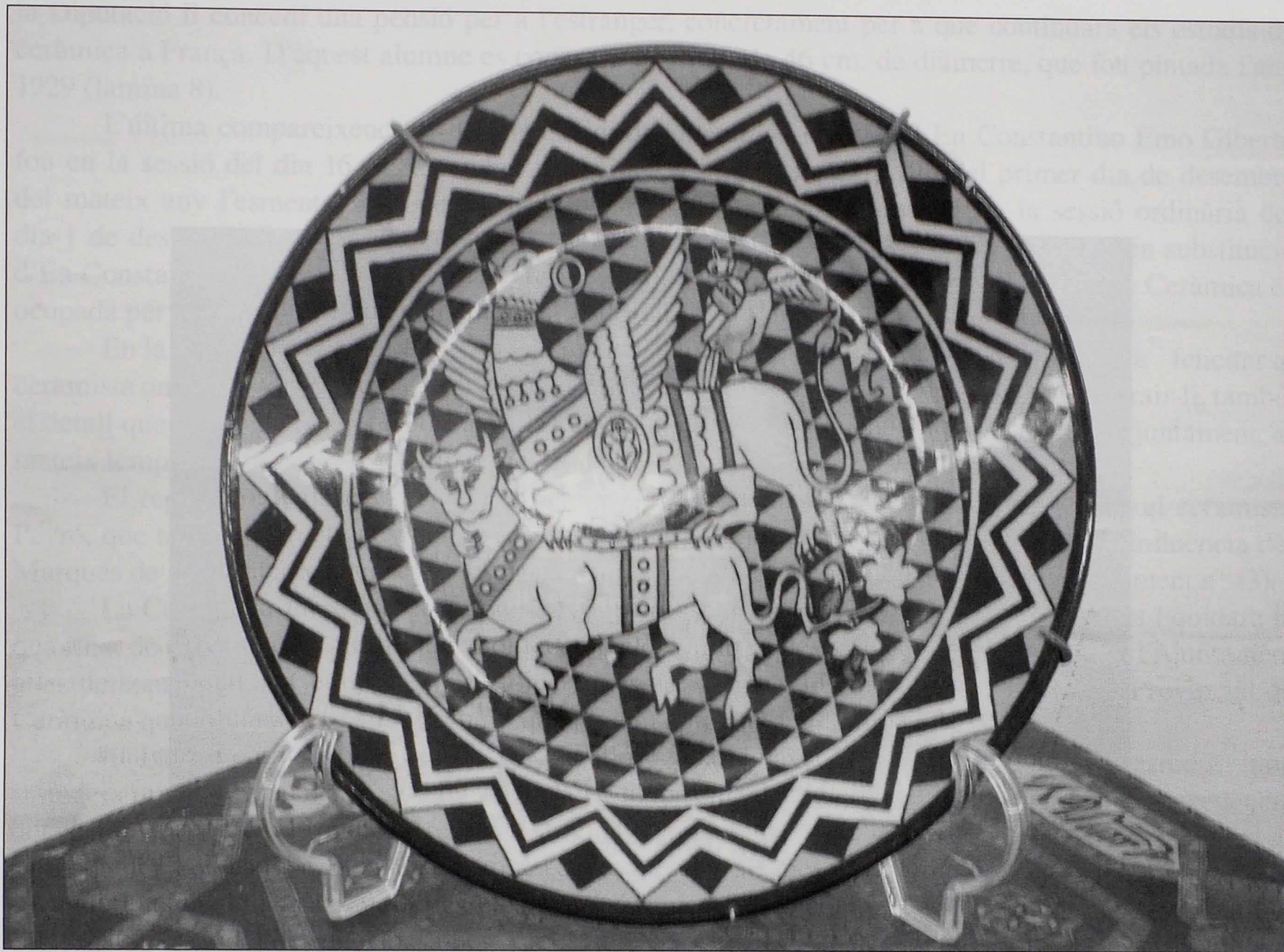
65. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1927, p. 285 (1927, agost 11. Castelló).

66. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1927, p. 305 (1927, agost 18. Castelló).

67. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1927, p. 325 (1927, setembre 7. Castelló).

68. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1927 (1927, novembre 2. Onda).

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

Làmina 5.- Plat n.º 3.137. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

Per la quantitat a la qual ascendia el gerro (600 pesetes, que és exactament el sou que percebia anualment el porter de l'Escola), motiu de la polèmica suscitada al si de la Corporació Municipal, cal pensar que devia ser d'unes mesures inusuals i de gran qualitat artística (d'altra manera no s'entén un preu tan elevat). Segons es desprèn de les Actes Municipals no ha quedat acreditat que fóra lliurat al seu destinatari. Per aquest motiu ens fa pensar en un gerro de 69 cm. d'alçària que està clarament identificat per portar entre la seva decoració la llegenda ESCUELA-PROVINCIAL-CERÀMICA, no ens indica, tanmateix, la data de realització; tampoc porta cap signatura acreditativa de l'autora o autor en la seva superfície exterior o interior, al contrari de la resta de peces de ceràmica que es conserven en el Museu de Belles Arts de Castelló que han sigut realitzades per l'alumnat assistent a l'Escola d'Onda, les quals estan verificades amb el nom del Centre, la data de realització i la signatura de l'autora o autor. En vista del tamany i la seva qualitat estètica hem arribat a la conclusió que aquest *tibor* podria ser el que va motivar el malentès entre la Corporació Municipal i la Provincial (làmina 7).

La Diputació el dia 5 de novembre de 1927, acordà⁶⁹ que, amb motiu de tenir que incorporar-se a files en la capital d'Espanya, el becari de Castelló José Cerdá Julve se li envia la quantitat assignada a l'Escola Municipal de Ceràmica de Madrid (document nº 42). Després de complir el servei militar,

69. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1927, p. 400 (1927, novembre 5. Castelló).

Làmina 6.- «Tibor» n.º 569. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

la Diputació li concedí una pensió per a l'estranger, concretament per a que continuara els estudis de ceràmica a França. D'aquest alumne es conserva una font de 46 cm. de diàmetre, que fou pintada l'any 1929 (làmina 8).

L'última compareixença en la Diputació, documentada, del vocal En Constantino Emo Giberto fou en la sessió del dia 16 de novembre de 1927. Entre aquesta data i la del primer dia de desembre del mateix any l'esmentat Diputat causà baixa en la Institució Provincial. En la sessió ordinària del dia 1 de desembre quedà nomenat⁷⁰ vocal de la comissió de pressupostos En José Boix en substitució d'En Constantino Emo Gibertó, mentre que la vacant de Director de l'Escola Provincial de Ceràmica és ocupada per En Cristobal Paús Catalán.

En la sessió extraordinària del dia 28 de febrer de 1928, el Ple de l'Ajuntament acordà⁷¹ felicitar al ceramista onder Antonio Peyró Mezquita per l'èxit obtingut en la seva darrera exposició. Agrair-li, també, el detall que ha tingut amb el seu poble al regalar una obra de ceràmica de l'exposició a l'Ajuntament, al mateix temps que se li encarreguen dues cornucòpies amb els retrats del rei i la reina.

El regidor Sr. Arrando, insistí en què el poble d'Onda havia de retre l'homenatge al ceramista Peyró, que tantes voltes s'havia anunciat en sessions anteriors, fins i tot s'ha demanat la influència del Marqués de Benicarló perquè intercedesca davant del Ministre de Treball, Sr. Aunós (document n° 43).

La Corporació Municipal, en la sessió del dia 28 d'agost de 1928, manifestà⁷² que es liquidara la quantitat de tres-centes cinquanta-una pessetes amb setanta cèntims pel *lunch* que va oferir l'Ajuntament a les personalitats vingudes de Castelló, amb motiu de l'exposició de treballs de l'Escola Provincial de Ceràmica que fou inaugurada el dia 18 del mateix mes (document n° 44).

El Ple de la Diputació Provincial, en la sessió del dia 22 de setembre de 1928, estudià⁷³ una instància presentada pel professor de l'Escola En Bautista Alós Peris, en la qual sol·licitava l'excedència del càrrec per més d'un any i menys de deu. La Corporació Provincial li remeté l'esmentat document al Sr. Diputat i Director de l'Escola perquè informara al respecte (document n° 45).

La Corporació Provincial, el dia 19 d'octubre de 1928, comprovà⁷⁴ les despeses generades per l'Escola de Ceràmica durant el mes de setembre i autoritzà el seu pagament que ascendí a cinc-centes seixanta-nou pessetes amb cinquanta-cinc cèntims (document n° 46).

L'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda tenia⁷⁵ tres seccions. A la classe de Dibuix acudien, diàriament, entre vuitanta i noranta alumnes, dels quals cal destacar Abad, Asensio, Diago, Guallart, Mezquita, Muñoz i entre les alumnes una xiqueta de cognom Cotanda. Tanmateix a les classes d'Escultura i Física i Química tan sols n'eren un grapat, que en el cas de la classe de Física i Química queda justificat en la "Memòria":

"porque siendo obreros les faltan los conocimientos elementales necesarios para estudiar con algún provecho esta ciencia".

Pel que respecta a la tasca investigadora, aquest any 1928 s'aconseguí formular quatre cobertes transparents: plumbica, bor silícea, de bor silicat de plom i alcalí tèrria. A més a més crearen una coberta blanca opaca a base d'antimoni i sense plom, la qual cosa es força interessant, des del punt de vista de la prevenció sanitària, ja que el saturnisme i també la silicosi eren les dues malalties laborals que més baixes causaven entre les treballadores i els treballadors de les empreses de ceràmica.

70. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1927 (1927, desembre 1. Castelló).

71. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1928 (1928, febrer 28. Onda).

72. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1928 (1928, agost 28. Onda).

73. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1928, p. 201v (1928, setembre 22. Onda).

74. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1928, p. 230 (1928, octubre 19. Onda).

75. Diputació Provincial de Castelló. "Memòria", Castelló, 1929, pp. 10-13.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

Làmina 7.- «Tíbor» n.º 568. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

Làmina 8.- Font n.º 3.138. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

Per aconseguir l'antic reflex de coure la Diputació aquest any acordà la compra d'un forn Tranchant, model G. H.; dotze gresols de terra refractària; una mufla, model E. H. A.; un piròmetre de canya termoelèctric; un ventilador, model B; una vàlvula equilibrada i un "bypass" per al ventilador; un dipòsit d'oli cilíndric de 300 litres de capacitat i una bomba de mà semirotativa.

Els treballs més brillants d'entre tots els realitzats per l'alumnat de l'Escola, durant aquest curs, foren exposats en el mes d'agost en un saló de ca la vila d'Onda. Però l'acte més emotiu fou el lliurament de premis a les alumnes i als alumnes més competents, al qual assistiren el Sr. Governador i autoritats de la Diputació i la Municipalitat.

Els responsables de l'Escola Provincial de Ceràmica no eren conformistes, ja que entre els seus objectius estava convertir-la en Escola Superior de Ceràmica, dirigida per un enginyer industrial que junt a la resta del professorat formaren un equip interdisciplinari que investigara, fonamentalment, per millorar la tecnologia, la qualitat de la matèria prima, els colors i els esmalts.

L'any 1929, segons J. M^a. Gomis, la vila d'Onda tenia⁷⁶ 30 fàbriques de taulells que contenien 109 forns, entre els quals ja n'hi havia de passatges, la qual cosa era un clar símptoma de l'evolució tecnològica començada en la dècada dels anys vint.

L'Anuari Guia de la Província de Castelló del mateix any documenta⁷⁷ nominalment 38 empreses taulelleres, n'hi ha, per tant, una diferència de vuit fàbriques entre les dues publicacions que, segurament, es deu a les fonts consultades.

En la sessió de la Corporació Provincial celebrada el dia 12 de gener de 1929, dimiteix⁷⁸ el Diputat i Director de l'Escola Provincial de Ceràmica N'Ildefonso Martí Matutano, que és substituït pel Diputat En Carlos Sanz de Bremond.

La Corporació Provincial, a efectes d'obtenir uns ingressos atípics i donar un incentiu econòmic a l'alumnat acordà⁷⁹, el dia 24 de gener de 1929, que s'inventarien tots els objectes de ceràmica que es fabriquen en l'Escola Provincial i a final de curs que es realitze una exposició amb la finalitat de vendre part de l'obra. Un percentatge de la quantitat, producte de la venda, serà per a les alumnes i els alumnes que els han confeccionat.

El Ple de la Comissió Provincial quedà assabentat⁸⁰, el dia 5 de març de 1929, del pressupost del forn o mufla i la resta de material que s'havia de utilitzar en la classe de Física i Química per obtenir el reflex de coure, que ascendia a 2.662 pessetes.

La Municipalitat en la sessió ordinària del dia 16 de juliol de 1929, participà⁸¹ un ofici del President de la Diputació Provincial en el qual se li comunicava l'acte de lliurament de premis a l'alumnat de l'Escola Provincial de Ceràmica. Al temps que sol·liciten que posen a disposició de l'organització el saló de sessions de ca la vila per poder celebrar l'esmentat acte i es dignen a col·laborar en quantes qüestions siguin pertinents al desenvolupament de l'esdeveniment (document n° 47).

Un dels alumnes matriculats l'any 1929 a l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda fou Joaquín Muñoz, que durant el mes de juliol d'aquest mateix any va concloure un *tibor* de 69 cm. d'alçària (làmina 9).

El dia 19 d'agost de 1929, l'Escola Provincial de Ceràmica remeté⁸² a la Diputació Provincial l'inventari de totes les peces de ceràmica que romanen en l'esmentada Escola i una relació de les que s'enviaran a

76. *Op. cit.*, p. 233.

77. Anuario Guia de la Provincia de Castellón, 1929, Onda, pp. 388-389.

78. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929, p. 4 (1929, gener 12. Castelló).

79. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929, p. 14 (1929, gener 24. Castelló).

80. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929, p.41 (1929, març 5. Castelló).

81. A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1929 (1929, juliol 16. Onda).

82. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929, p.172 (1929, agost 19. Castelló).

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

l'Exposició de Barcelona i a la Iberoamericana de Sevilla. La Diputació mostrà gran interès perquè en ambdòs esdeveniments internacionals l'Escola estiguera representada, a través del seu fruit artístic.

La Diputació Provincial, en la sessió del dia 3 de setembre de 1929, concedí⁸³ l'excedència voluntària per més d'un any i menys de deu al professor de Dibuix En Bautista Alós Peris. Període en el qual no percebrà emoluments.

El Diputat Director de l'Escola de Ceràmica d'Onda, el dia 17 de setembre de 1929, nomenà⁸⁴ amb caràcter interí el professor de Dibuix, En Rafael Guallart Carpi (1895-1975) amb el sou anual de 2.333'33 pessetes (document n° 48). Aquest nou professor es un dels ceramistes més brillants que ha donat Castelló en el segle XX.

El mateix dia, el Ple de la Comissió Provincial quedà assabentat⁸⁵, que segons manifesta l'Alcalde de l'Alcora, aquest any hi havia matriculats en l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda vint alumnes alcorins. Notificació que es remet a efectes de poder obtenir el transport gratuït a l'igual que l'alumnat de la veïna localitat de Ribesalbes.

La Diputació Provincial, el dia 19 d'octubre de 1929, quedà informada⁸⁶ del començament del curs acadèmic 1929-30, que s'inicià el primer dia del mes. El nombre d'alumnes (xiques i xics) matriculats era de cent deu, inclosos els de l'Alcora que encara no hi assistien.

En aquest any començaren a sorgir els problemes a l'Escola Provincial de Ceràmica, concretament el local on es desenvolupaven les classes no reunia les mínimes condicions de capacitat i higiene. Aquestes queixes arribaren a oïts de la Corporació Provincial que amb caràcter urgent oficià⁸⁷ un escrit, el dia 11 de novembre de 1929, adreçat a l'Ajuntament d'Onda, en el qual instava a la Municipalitat a habilitar un local decent, capaç i higiènic, en cas contrari no quedaria més remei que traslladar l'esmentada Escola a un altra població, ja que en són algunes les que han ofert un local de les característiques requerides (document n° 49).

El dia 18 de novembre de 1929 el Ple Provincial llegí una comunicació de l'Alcaldia d'Onda en la qual es comprometia⁸⁸ a facilitar un local digne i adequat a les necessitats que precisa el Centre d'estudis de ceràmica (document n° 50).

La Comissió Provincial manà, el dia 9 de desembre de 1929, excloure⁸⁹ de l'inventari de les peces de ceràmica que es conserven a l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda una escrivania, amb la qual s'obsequiarà a l'Excel·lentíssim Sr. Marqués de Benicarló. En l'actualitat se'n conserva una realitzada per l'alumne onder Vicente Olucha "el Negre" (làmines 10 i 11), autor també d'un tinter (làmina 12) i una placa circular de 27 cm. de diàmetre, datada el dia 1 de juny de 1929 (làmina 13).

El dia 21 de desembre de 1929, la Corporació Provincial acordà⁹⁰ el pagament al gerent de la companyia de transports *Sociedad Hispano Fuente Ensegueres*, la quantitat de 1.250 pessetes corresponents als viatges d'anada i tornada de l'Alcora a Onda, durant els mesos d'octubre, novembre i desembre. La qual cosa significava que la població de l'Alcora havia cobert el nombre mínim d'alumnat assistent a l'Escola d'Onda (document n° 51). També acordà⁹¹ l'aprovació de les despeses originades pel servei de transport de l'alumnat de Ribesalbes, 12 dies de classe durant el mes de desembre a 12 pessetes diàries resultava la quantitat de 144 pessetes que havia de percebre En Cristobal Santolaria.

83. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929, p. 185 (1929, setembre 3. Castelló).

84. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929, p.193 (1929, setembre 17. Castelló).

85. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929, p. 198 (1929, setembre 17. Castelló).

86. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929, p. 14 (1929, octubre 19. Castelló).

87. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929, p. 39 (1929, novembre 11. Castelló).

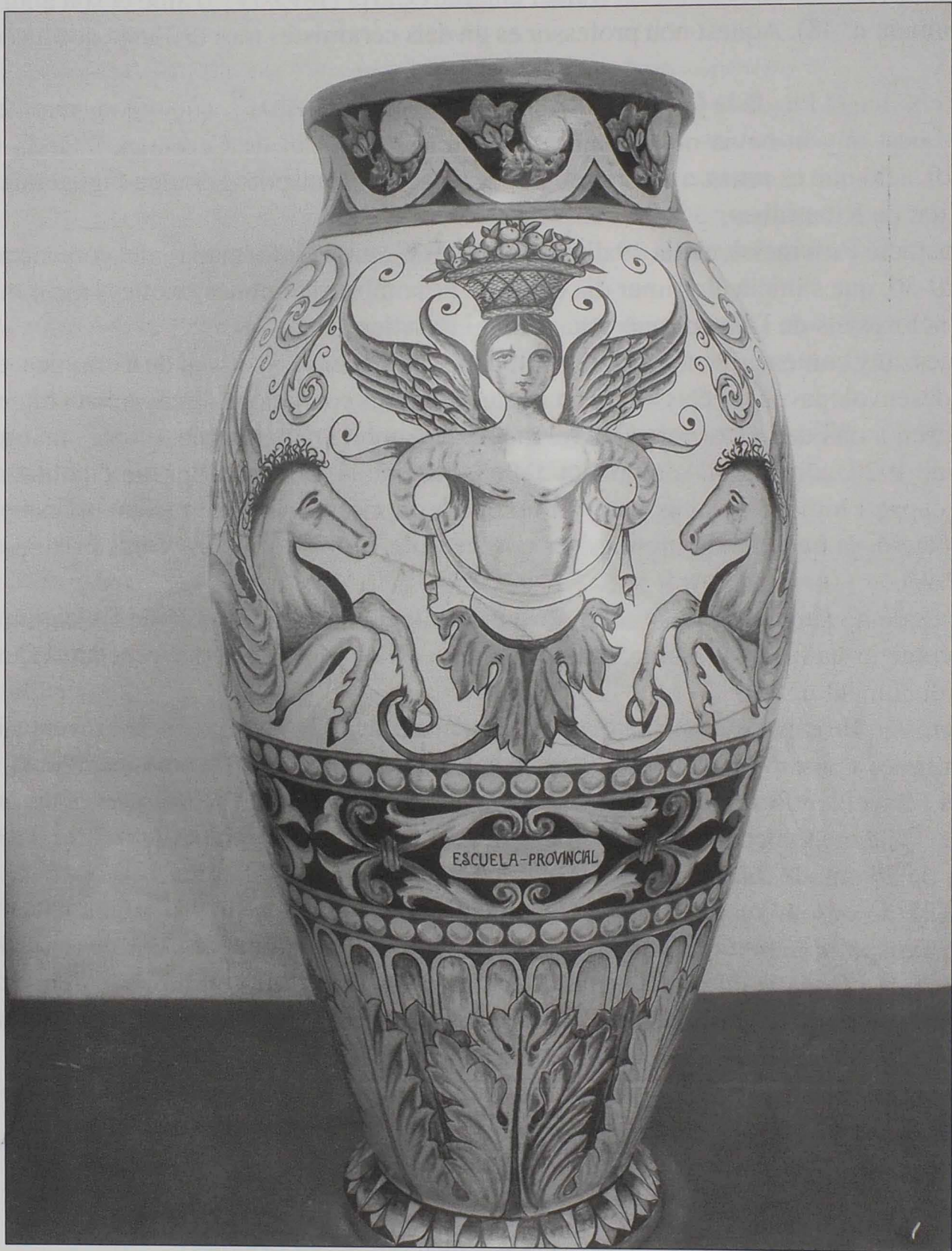
88. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929, p. 46 (1929, novembre 18. Castelló).

89. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929, p. 52 (1929, desembre 9. Castelló).

90. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929, p. 66 (1929, desembre 21. Castelló).

91. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929, p. 68 (1929, desembre 21. Castelló).

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

Làmina 9.- «Tibor» n.º 3.154. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

En sessió extraordinària del dia 31 de desembre de 1929, el Ple de la Diputació nomenà⁹² En Silvestre Segarra Aragó, Director de l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda.

Aquest any l'alumne de l'Escola J. Roca, realitzà dos plats de 24 cm. de diàmetre de temàtica orientalitzant (làmines 14 i 15).

En general, de l'any 1929, cal destacar⁹³ el gran nombre de xiques i xics que assistiren a les classes de Pintura, Modelat i Química. La més nombrosa fou la de Dibuix i, per tant, la de major producció artística. Han ressaltat els treballs de les fèmnes Sorolla Arazo i María Benedito. En la classe de Modelat els alumnes més destacats són l'onder Manuel Andrés Aguilera "Taconets", Manuel Loscos i Salvador Albalat de Ribesalbes i l'alcorí C. Cotanda, d'aquest darrer es conserva un taulell de 31 cm. x 25 cm. que representa un vaixell en alta mar (làmina 16) i un altre de 26 cm. x 20 cm. amb l'imatge de Sant Joanet (làmina 17).

La mufla instal·lada aquest any, amb un sistema de cocció per olis pesats donava grans resultats, però l'Escola necessitava també una mufla elèctrica, un forn per produir en les peces ceràmiques el reflex metàl·lic i un recipient per a contenir el fang líquid.

El 30 de gener de 1930 el general Primo de Rivera presentà la dimissió, per la qual cosa a l'Estat Espanyol s'obrí un parèntesi polític definit pel règim d'interinitat del govern que culminà el 14 d'abril de 1931 amb la proclamació de la II^a República.

Entre setembre de 1930 i gener de 1931, segons el Butlletí Ceràmic, editat per la Unió de Fabricants de Ceràmica del Regne de València, a Onda hi havia⁹⁴ un total de 37 fàbriques de taulells, una menys que l'any anterior (si consultem les dades de l'*Anuario Guía de la Provincia de Castellón* de l'any 1929).

Per a C. Melià, Onda comptava⁹⁵, a les acaballes de la dècada dels anys vint, amb 30 fàbriques de taulells que contenien un total de 109 forns, alguns d'ells de fabricació continua que són els de tubs refractaris, més coneguts pels forns de passatges que, junt a les primeres premses de fricció, feren possible que es fabricaren 3.663 m² diaris.

El Subdirector de l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda havia de comunicar⁹⁶ mensualment i per escrit a la Diputació els dies de classe efectius del mes amb la finalitat de preveure la factura del trasllat, en autobús, de l'alumnat provinent de Ribesalbes.

L'expensionat de la Diputació Antonio Peyró envià una carta a la Diputació, convidant el Sr. President de la Institució Provincial a la inauguració de l'exposició de la seva obra que es celebrarà el dia 15 de març de 1930 en el Palau de la Biblioteca i Museu. La Corporació Provincial quedà informada⁹⁷ en la sessió del dia 14 de març de 1930.

El mateix dia la Comissió Provincial analitzà⁹⁸ la relació de despeses que havia generat l'Escola Provincial de Ceràmica durant el mes de febrer, que ascendeixen a 666 pessetes. Després de la deliberació oportuna acordà remetre-la a examen i informe per part del nou Director de l'esmentat Centre escolar.

La Diputació quedà assabentada⁹⁹ en la sessió del dia 6 de juny de 1930 de la concessió a l'Escola de Ceràmica, de la medalla d'or en l'Exposició Iberoamericana de Sevilla, motiu d'orgull i satisfacció per a tots (document n° 52).

92. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929 (1929, desembre 31. Castelló).

93. Diputació Provincial de Castelló. "Memòria", Castelló, 1931, p. 21.

94. GOMIS MARTÍ, J. M^a, *op. cit.*, p. 234.

95. MELIÀ MARTÍ, C. "La industria azulejera en la provincia de Castellón". Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura, Tom XLVII, Quadern III, Castelló, 1971, juliol-setembre, p. 159.

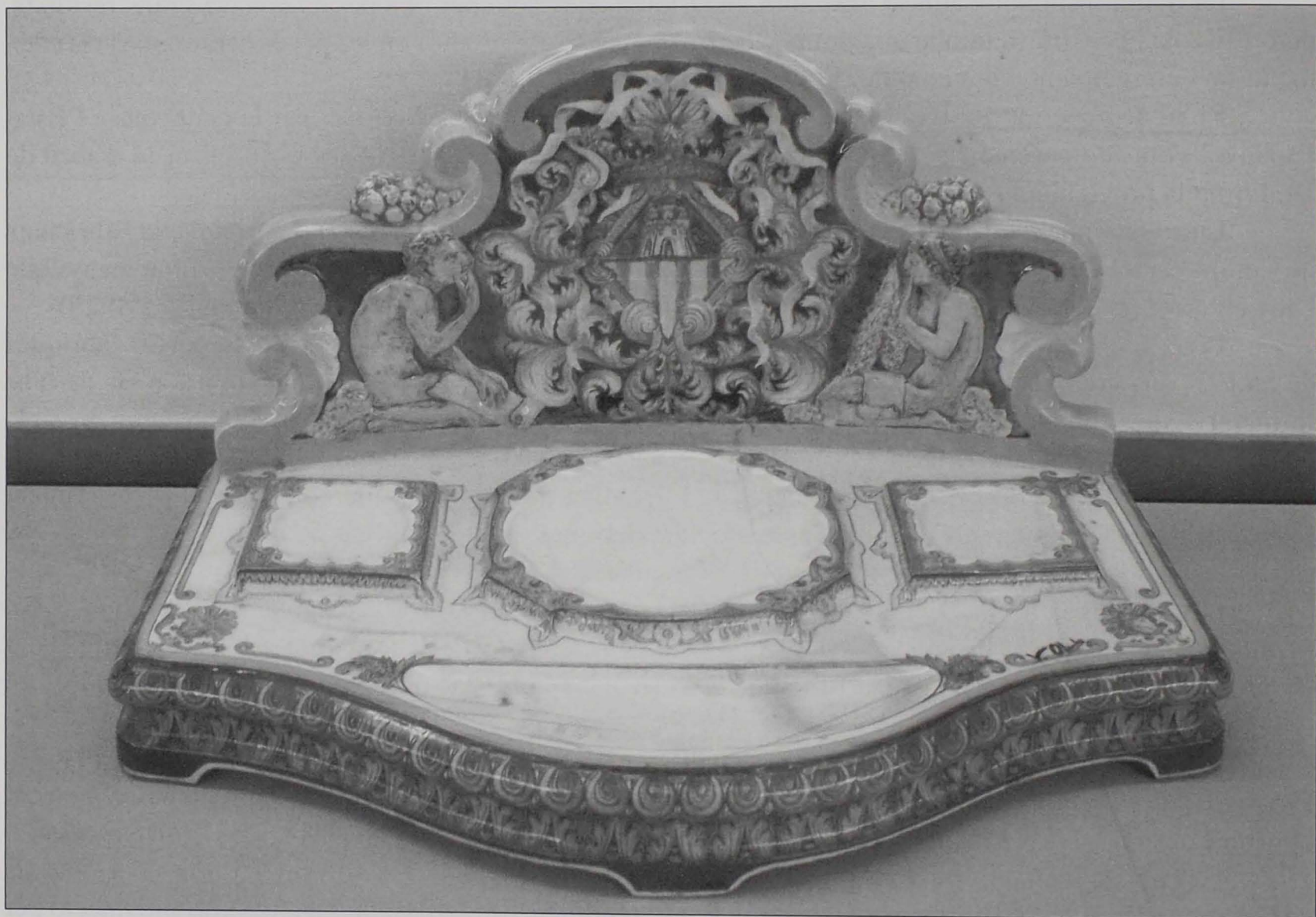
96. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1930 (1930, gener 22. Castelló), (1930, març 7. Castelló), (1930, abril 12. Castelló).

97. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1930, pp. 120v.-121 (1930, març 14. Castelló).

98. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1930 (1930, març 14. Castelló)

99. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1930, p. 194 (1930, juny 6. Castelló).

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

Làmina 10.- Escrivania n.º 1.960 (anvers). E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

Làmina 11.- Escritania n.º 1.960 (revers). E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

Làmina 12.- Tinter n.º 3.132 (revers). E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

Làmina 13.- Flaca rodona o «tonto» n.º 566. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

Làmina 14.- Flaca rodona o «tonto» n.º 566. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

Làmina 15.- Plat n.º 3.139. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

Làmina 16.- Plat n.º 3.139. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

Làmina 17.- Taulell n.º 3.134. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

El dia 5 de setembre de 1930, la Corporació Provincial, previ informe emès pel Diputat En Luís Fabra Sanz, acordà¹⁰⁰ per unanimitat anul·lar l'oposició per a proveir una plaça, en propietat, de professor de Dibuix, Composició i Tècnica de Decoració Ceràmica, en l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda (document n° 53).

El dia 1 d'octubre de 1930, per la vesprada, En Francisco Michavila i el Diputat Director de l'Escola de Ceràmica visitaren la vila d'Onda amb motiu de la inauguració del present curs acadèmic de l'esmentada Escola. De la qual cosa quedà assabentada¹⁰¹ la Corporació Provincial un dia després (document n° 54).

El negociat informà¹⁰², el dia 22 de novembre de 1930, a la Comissió Provincial sobre l'anul·lació de l'oposició per proveir la plaça de professor de Dibuix de l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda. Assumpte que la Comissió acordà que continuara sobre la taula pel seu estudi.

La Corporació Provincial recomanà¹⁰³, en la sessió del dia 10 de desembre de 1930, a l'Escola d'Onda que previ inventari de les peces realitzades, foren, totes elles, traslladades al nou Museu Provincial. Autèntiques obres d'art realitzades per l'alumnat, com el canelobre que podem apreciar a la làmina 18 i l'aiguabeneitera "AVE MARÍA" de la làmina 19.

LA II REPÚBLICA (1931-1936). ESPLENDOR DE L'E.P.C.O.

El dia 12 d'abril de 1931 es celebraren¹⁰⁴ les eleccions municipals, que en el cas de la vila d'Onda donaren el poder al PSOE, fonamentalment gràcies als vots dels integrants de la U.G.T. (sindicat vinculat ideològicament al partit socialista).

Dos dies després fou proclamada¹⁰⁵ la II^a República a tot l'Estat Espanyol. El dia 14 d'abril, a la plaça major de Castelló es concentrà una massa enfervorida de gent que alcançà el clímax quan hissaren al balcó de l'Ajuntament la bandera tricolor (roja, groga i morada).

Al front de les institucions (Ajuntament, Diputació Provincial i Govern Civil) estaven els monàrquics que, sense transició, foren rellevats dels seus càrrecs pels republicans que assumiren la responsabilitat política.

Era tal l'alegria i l'entusiasme popular que es va veure, també, reflectit en el canvi de denominació de places i carrers de les poblacions de les comarques castellonenques. A Onda la plaça de Sant Josep (del Raval), plaça del rei En Jaume ("dels Porxos"), carrer (aleshores era una plaça) de Sant Roc, carrer de Sant Miquel, carrer de la Verge dels Àngels, carrer de la Verge del Carme, carrer del Pare Ten, carrer de Sant Joan, carrer de la Verge de l'Esperança, carrer de la Trinitat, carrer de Sant Blai i carrer (aleshores era una avinguda) del Pare Salvador Barri foren substituïts, respectivament, pels noms que relacionem a continuació: plaça de la Llibertat, plaça de García Hernández, carrer de Fermín Galán, carrer de Pi i Margall, carrer de Joaquim Costa, carrer de Mariana de Pineda, carrer del catorze d'abril, carrer de Francisco Ferrer Guàrdia, carrer del primer de maig, carrer de Luís Fernández, carrer del Dr. Ramos i avinguda de Castelló.

Els sindicats catòlics agraris posaren poques objeccions a la República i acabaren sent conformistes, sobretot perquè eren conscients que per damunt dels seus afanys ideològics tenien l'interès econòmic representat per les explotacions agrícoles.

100. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1930, p. 71 (1930, setembre 5. Castelló).

101. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1930, p. 90v. (1930, octubre 2. Castelló).

102. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1930, p. 142 (1930, novembre 22. Castelló).

103. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1930, p. 153 (1930, desembre 10. Castelló).

104. RULL VILLAR, B. "Noticiario Histórico de Onda", *op. cit.*, p. 211.

105. LORENZO, A. "Historia de Castellón". Tom II. Cap. 31, València, 1992, pp. 607-620.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

L'exercit, malgrat la seva tendència monàrquica, s'abstingué d'entrar en acció i assumí tan radical canvi de fixina de govern amb serenitat.

Un període de crisi agrària, agreujada a les nostres comarques pel retrocés de la indústria ceràmica, provocà a les acaballes de l'any 1933 un altíssim índex d'atur, concretament a la província de Castelló afectava a 23.628 persones. Aquesta situació de tensió social fou aprofitada pels partits de dretes per a intentar millorar la seva reputació. Així ho va fer a Onda la *Derecha Regional Agrario* que constituí el comitè en el mes de maig.

El triomf de la dreta en les eleccions de novembre de 1933 abocà a una situació caracteritzada per la conflictivitat, que no la violència social, caracterada pel "blancos negros".

L'any Onda fouq

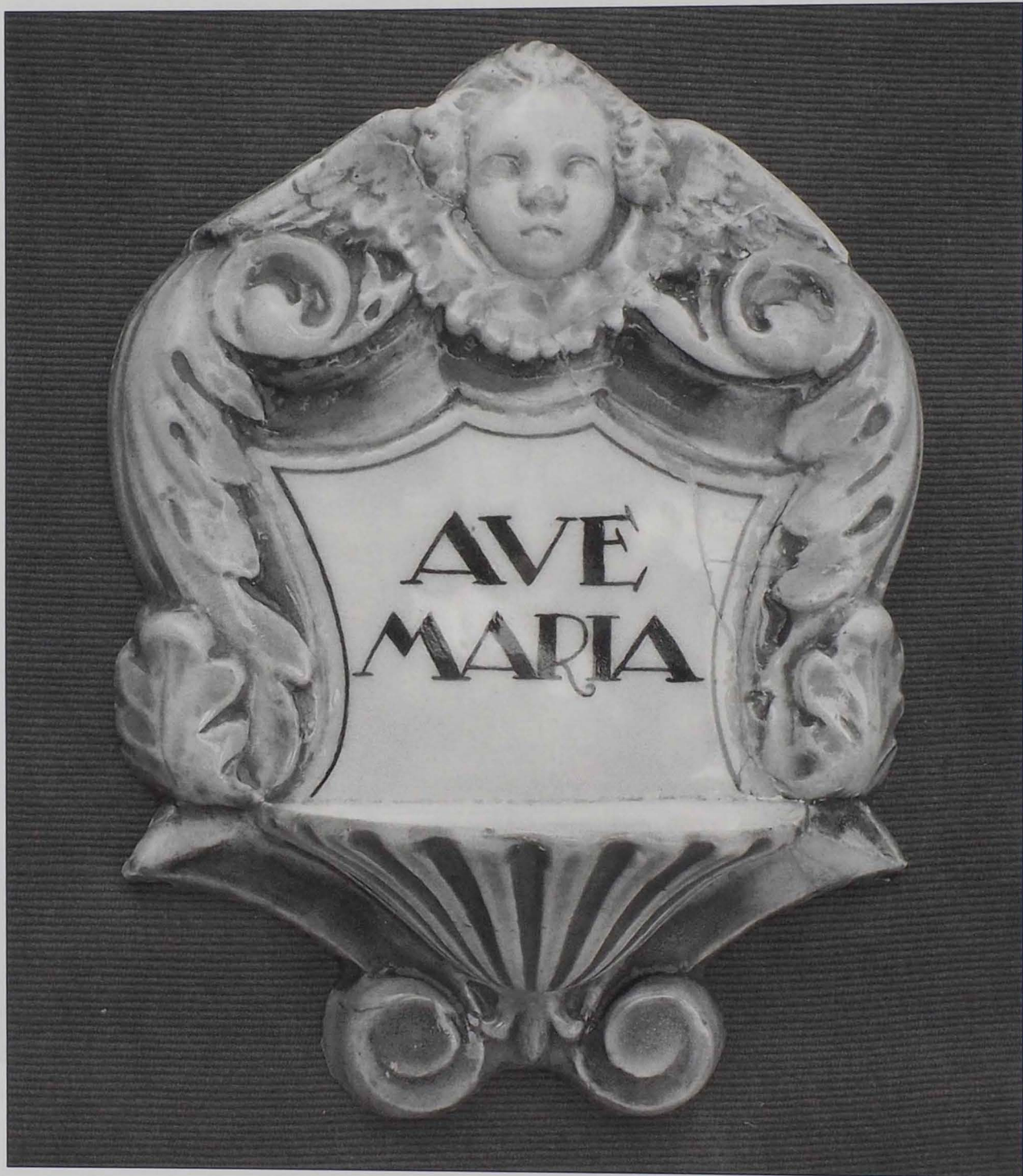

Làmina 18.- Candelobre n.º 570. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

el quinquenni... La P... provincial, en el qual examinava... de l'informe no aplicar-ho al... ascensos i una gratificació en el sou.

106. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931, p. 304 (1931, pàg. 9 Castelló).
107. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931, p. 27 (1931, pàg. 10 Castelló).
108. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931, p. 31 (1931, pàg. 10 Castelló).
109. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931, pp. 40-41 (1931, pàg. 9 Castelló).
110. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931, pp. 110-111 (1931, pàg. 11 Castelló).

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

Làmina 19.- Aiguabeneitera n.º 557. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

L'exercit, malgrat la seva tendència monàrquica, s'abstingué d'entrar en acció i assumí tan radical canvi de forma de govern amb serenitat.

Un període de crisi agrària, agreujada a les nostres comarques pel retrocés de la indústria ceràmica, provocà a les acaballes de l'any 1933 un altíssim índex d'atur, concretament a la província de Castelló afectava a 23.628 persones. Aquesta situació de tensió social fou aprofitada pels partits de dretes per a intentar millorar la seva reputació. Així ho va fer a Onda la *Derecha Regional Agraria* que constituí el comitè en el mes de maig.

El triomf de la dreta en les eleccions de novembre de 1933 abocà a una situació caracteritzada per la conflictivitat, quan no la violència social, coneguda pel "*bienio negro*".

L'any 1934 els llauradors convocaren una vaga general que fou secundada majoritàriament. A Onda tingué un seguiment destacat.

En aquest ambient d'incertesa política, econòmica i social s'arribà a les eleccions de febrer i març de 1936, en les quals dues forces polítiques (l'esquerra republicana i la dreta agrària), completament antagòniques, dirimiren la seva capacitat. La victòria es decantà a favor del Front Popular (republicans d'esquerra), que no tingueren l'oportunitat d'adreçar la situació amb mesures de tipus social per l'alçament militar del mes de juliol.

La Presidència de la Diputació proposà¹⁰⁶ a la Comissió Provincial, en la sessió del dia 9 de gener de 1931, el nomenament dels membres del tribunal d'oposicions per proveir una plaça de professor de Dibuix de l'Escola Provincial de Ceràmica. La responsabilitat recaigué sobre l'artista Antonio Peyró Mezquita i l'industrial Juan Bta. Segarra Bernat, a qui es podien tornar a presentar tots aquells opositors que ho feren en les que anteriorment foren anul·lades legítimament (document nº 55).

En la sessió del dia 10 de març de 1931, després de donar lectura a l'acta del tribunal qualificador de les oposicions a professor de Dibuix de l'Escola de Ceràmica, la Comissió Provincial acordà¹⁰⁷ nomenar per a l'esmentada plaça a l'opositor En Vicente Abad Navarro (1880-1946) que havia obtingut el nombre u. Aquest ceramista onder començà la seva tasca professional a la fàbrica de "la Campana" per a posteriorment independitzar-se i fundar el seu propi taller, on es formaren ceramistes de la talla professional de Salvador Vives Roca. Entre les moltes peces de ceràmica que es conserven d'En Vicente Abad Navarro, a la làmina 20 mostrem un plat de 24 cm. de diàmetre que l'artista realitzà durant l'estança a l'Escola Provincial, sense poder precisar si pertany a la seva època d'alumne o de docent.

Tots els treballs realitzats pels opositors havien de ser exposats públicament, amb la finalitat de que no quedaren dubtes sobre la imparcialitat del tribunal en el desenvolupament de la seva tasca (document nº 56).

La Comissió Provincial, el dia 10 de maig de 1931 acordà¹⁰⁸ nomenar Director de l'Escola d'Onda al Diputat En José Ibañez Pastor (document nº 57).

En la sessió del dia 9 de juny de 1931 el Negociat informà¹⁰⁹ a la Comissió Gestora que els professors de l'Escola Provincial de Ceràmica En Rafael Gaya Llopis i En José Martínez Ballester els havia vençut el quinquenni, per la qual cosa reclamaven la concessió d'emoluments des del dia u del present mes.

La Ponència, el dia 11 de juliol de 1931, participà un dictamen a la Comissió Provincial, en el qual examinava el moviment de l'escalafó de subalterns. Acordà¹¹⁰, prèvia anàlisi de l'informe no aplicar-ho al porter de l'Escola Provincial de Ceràmica per haver tingut diferents ascensos i una gratificació en el sou.

106. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931, p. 90v. (1931, gener 9. Castelló).

107. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931, p. 25 (1931, març 10. Castelló).

108. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931, p. 71 (1931, maig 10. Castelló).

109. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931, pp. 90-90v. (1931, juny 9. Castelló).

110. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931, pp. 110-110v. (1931, juliol 11. Castelló).

L'ESCOLA PROVINCIAL DE GRAMMA D'ORÀ
UN CENTRE

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

Làmina 20.- Plat n.º 3.136. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

La Ponència de Personal informà¹¹¹ al Ple de la Diputació, el dia 14 d'agost de 1931, que els reconegueren el quinquenni als professors de l'Escola Provincial de Ceràmica En Rafael Gaya Llopis i En José Martínez Ballester en la quantia que tenien dret, des del dia u de juny de 1931.

En la sessió del dia 2 d'octubre de 1931, el Diputat Director de l'Escola de Ceràmica proposà¹¹² a la Corporació Provincial que, com en anys anteriors, se subvencionara el trasllat dels alumnes de Ribesalbes matriculats en el Centre d'estudis ceràmics (document nº 58).

La Comisió Provincial, en la sessió del dia 12 de novembre de 1931, escoltà¹¹³ la proposta del Sr. Ibañez, en argumentar que tenint en compte el gran nombre d'alumnes que assistien a la classe de Dibuix es contractara un auxiliar del professor titular de l'assignatura. Fou proposat En Vicente Abad Pradells (fill d'En Vicente Abad Navarro) que treballaria fins l'acabament del curs i percebria la quantitat de 125 pessetes (document nº 59).

El dia 12 de novembre de 1931, la Comissió Provincial formalitzà¹¹⁴ el contracte de trasllat gratuït, en autobús, des de Ribesalbes a Onda i viceversa, dels alumnes de l'Escola Provincial de Ceràmica que residien en la primera població. L'empresa encarregada del transport continuà sent la mateixa del període anterior (Cristobal Santolaria Balaguer), tampoc sofrí modificació l'import a pagar diàriament, és a dir 12 pessetes.

El mateix dia, el Diputat Director de l'Escola, remeté¹¹⁵ la relació de les despeses originades per l'esmentat Centre acadèmic durant el passat mes d'octubre i que ascendien a 659'85 pessetes.

En la "Memòria" de la Diputació Provincial, editada l'any 1932, es descriu¹¹⁶ detalladament el Pla d'Estudis vigent el curs 1930-31, Pla que transcrivim a continuació:

"PLAN DE ESTUDIOS"

Los estudios de dicha Escuela están divididos en tres Secciones, a saber:

SECCIÓN PRIMERA

Dibujo y decoración cerámica

Profesor, D. Vicente Abad Navarro.

Esta Sección se subdivide en cinco grupos:

Primer grupo

Comprende ejercicios sencillos de dibujo lineal para preparación del segundo grupo.

Segundo grupo

Ejercicios de adorno y flores ligeramente sombreadas.

Tercer grupo

Ejercicios de adorno y flores concluídas y ejercicios de paisaje.

Cuarto grupo

Ejercicios de dibujo de figura contorneado y ligeramente sombreado.

Los mismos ejercicios concluídos definitivamente.

Quinto grupo

Ejercicios de dibujo al natural.

111. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931, pp. 153v.-154 (1931, agost 14. Castelló).

112. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931, p. 190 (1931, octubre 2. Castelló).

113. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931, p.14 (1931, novembre 12. Castelló).

114. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931, p. 17 i 18 (1931, novembre 12. Castelló).

115. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931, pp. 17v.-18 (1931, novembre 12. Castelló).

116. Diputació Provincial de Castelló. "Memòria", Castelló, 1932, pp. 27-31.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

Prácticas de tubado, cuerda seca y trepas.

Prácticas de pintura.

SECCIÓN SEGUNDA

Escultura

Profesor, D. José María Martínez Ballester.

Esta Sección se divide en cuatro grupos:

Primer grupo

Ejercicios de modelado sobre motivos sencillos de figura, flora y fauna, y vaciado en alabastro de estos objetos a molde perdido.

Alternativamente dibujos de yeso.

Segundo grupo

Ejercicios de modelado, vaciado y formación de moldes de yeso a piezas para su reproducción cerámica.

Reproducción de estos objetos por medio de pasta húmeda, tierna y líquida.

Ejercicios de torneado sobre alabastro y dibujo.

Tercer grupo

Ejercicios de modelado, vaciado y formación de moldes a piezas para su reproducción cerámica.

Ejercicios de torneado y apliques modelados sobre estas piezas

Dibujo y modelado del natural.

Cuarto grupo

Ejercicios de composición decorativa de escultura cerámica y ejecución de estos proyectos en todas sus fases, hasta resolver la pieza cerámica corpórea.

Dibujo y modelado del natural.

Grabado sobre metal de troqueles para prensas de azulejo.

SECCIÓN TERCERA

Física y Química aplicados a la industria

Profesor, D. Rafael Gaya Llopis.

Se divide esta Sección en cinco grupos:

Primer grupo

Generalidades de física y química y estudio particular de los elementos, principalmente de los empleados en cerámica.

Segundo grupo

Estudio de las diferentes arcillas y fabricación de pastas cerámicas.

Tercer grupo

Fusibilidad de los silicatos, boratos y fosfatos; ensayos prácticos.

Cuarto grupo

Fabricación de esmaltes blancos y coloreado, lo mismo opaco que transparente.

Aplicaciones.

Quinto grupo

Fabricación de pigmentos colorantes y aplicaciones practicas de los mismos”.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

En resum, aquest any 1931 obtingué la plaça de professor de Dibuix i Tècnica Ceràmica En Vicente Abad Navarro, en detriment d'En Rafael Guallart Carpi que l'ostentava en règim d'interinitat.

El total d'alumnes matriculats en el curs 1930-31 fou de 116, dels quals 38 ingressaven per primera vegada. Els alumnes matriculats en la classe de Dibuix foren 107 i en la d'Escultura 9. A fi de curs s'examinaren de Dibuix 71 alumnes, és a dir el 61'2 % dels que s'havien matriculat.

Al llarg del curs acadèmic es produïren 75 peces de ceràmica decorada. El total d'obres que actualment romanen a l'Escola és de 294.

Acabat el curs se celebrà, en les pròpies instal·lacions del Centre, l'acte de lliurament de premis a les alumnes i els alumnes més distingits. L'esdeveniment comptà amb l'assistència del President de la Corporació Provincial, Diputat Director i la resta d'autoritats provincials i locals.

Es féu menció expressa de les mancances d'amplitud i ornat del local destinat a l'Escola. L'Ajuntament, sota la seva responsabilitat, es comprometé a esmenar aquestes anomalies, posant a disposició de l'alumnat un altre edifici més adient.

Com hem pogut observar en el Pla d'Estudis d'aquest curs, en el cinquè grup de la primera secció, l'alumnat realitzava pràctiques de "corda seca" que és una tècnica¹¹⁷ per a decorar ceràmica que ja s'utilitzava a les acaballes del segle XV (precisament agafa el nom de quan s'empraven cordells mullats de greix que s'aplicaven sobre el bescuit, creant un espai que era cobert per l'esmalt). En l'actualitat es conserven tres peces ceràmiques confeccionades, amb aquesta ancestral tècnica, pels alumnes de l'Escola Provincial de Ceràmica, M. Alfonso (dues de 31 cm. x 14 cm.), representades a les làmines 21 i 22 i S. Sansano (una de 30 cm. x 15 cm.) que podem apreciar a la làmina 23.

L'any 1932 entre les poblacions¹¹⁸ de Castelló i Onda sumaven el 90% de la producció de la província, la qual cosa vol dir que d'aquestes dues viles eixien més m² de taulell que de la resta d'Espanya.

La Corporació Provincial resolgué¹¹⁹ favorablement, el dia 22 de gener de 1932, les relacions de despeses de l'Escola Provincial de Ceràmica corresponents als mesos de desembre i gener que importaven les quantitats de 484'45 i 189'25 pessetes respectivament. Així com també acordà pagar els viatges de l'alumnat que acudia des de Ribesalbes.

De sessions posteriors, amb el mateix denominador comú, cal destacar la factura que presenta En José Esquerre de Vila-real per la realització d'un servei de transport, el dia 15 d'abril de 1932, a l'Escola.

En la sessió del dia 2 de febrer de 1932, la Comissió Provincial autoritzà¹²⁰ la contractació d'un professor auxiliar interí, supeditat al professor titular de l'assignatura de Dibuix i Tècnica de la Decoració Ceràmica, ja que es veia impossibilitat per atendre, com calia, els 136 alumnes que hi havia matriculats. El contracte es redactà a favor d'En Vicente Abad Pradells que col·laboraria amb son pare fins que el curs arribara al seu termini, per aquesta feina cobrarà 60 pessetes al mes (document n° 60).

Les alumnes i els alumnes cursaren una instància a la Diputació Provincial per sol·licitar una subvenció per a sufragar el viatge a l'Exposició Nacional de Belles Arts que, en companyia del professorat, tenien previst realitzar a Madrid. La Comissió Provincial tenint en compte el caràcter instructiu del desplaçament acordà¹²¹, el dia 25 de maig de 1932, concedir 1.500 pessetes amb càrrec al capítol d'imprevists (document n° 61).

117. GOMIS MARTÍ, J. M^a, *op. cit.*, p. 98.

118. *Ibidem*, p. 234.

119. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932 (1932, gener 22. Castelló), (1932, abril 28. Castelló), (1932, maig 12. Castelló), (1932, novembre 3. Castelló), (1932, desembre 12. Castelló), (1932, desembre 31. Castelló).

120. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932, p. 73 (1932, febrer 2. Castelló).

121. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932, pp. 152v.-153 (1932, maig 25. Castelló).

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

Làmina 21.- Placa ceràmica n.º 564. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

La vila de l'Akora mostrava el seu interès per tenir establida una Escola de Ceràmica, per la qual cosa l'Ajuntament remeté una instància a la Diputació on sol·licitava la concessió d'una subvenció de l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda. La Comissió Provincial, en la sessió del dia 9 de juny de 1932, dictaminà¹²¹ que la proposta seria estudiada pel Sr. Subdir. d'Ensenyament (document nº 62).

El Ple de la Diputació acordà¹²² aquell mateix dia 17 de juny de 1932, el rebat de despeses ocasionades durant el viatge a Madrid en visita cultural, que el Sr. Diputat Director En José Ibañeta va realitzar acompanyant als professors i alumnes de l'Escola de Ceràmica (document nº 63).

El Ple de la Diputació Provincial aprovà¹²³, en la sessió del dia 27 de juny de 1932, la relació de despeses que presenta el Subdirector de l'Escola Provincial, la qual ascendia a 495'80 pesetes.

La Corporació també aprovà la sessió per anomenar, directament, a l'assistent Subdirector

Làmina 22.- Placa ceràmica n.º 565. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

121. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932, p. 1079-1082, sessió 9 de juny de Castelló.

122. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932, p. 1114-1122, sessió 17 de juny de Castelló.

123. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932, p. 1129-1131, sessió 27 de juny de Castelló.

124. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932, p. 1139-1141, sessió 1 de juliol de Castelló.

125. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932, p. 496, 1932, sessió 27 de juny de Castelló.

126. Diputació Provincial de Castelló, "Memoria", Castelló, 1933, pp. 15-16.

127. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1935, p. 371, 1935, sessió 11 d'abril de Castelló.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

Làmina 23.- Placa ceràmica n.º 562. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

La vila de l'Alcora mostrava el seu interès per tenir instal·lada una Escola de Ceràmica, per la qual cosa l'Ajuntament remeté una instància a la Diputació on sol·licitava la concessió d'una sucursal de l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda. La Comissió Provincial, en la sessió del dia 4 de juny de 1932, dictaminà¹²² que la proposta seria estudiada pel Sr. Ponent d'Ensenyament (document n° 62).

El Ple de la Diputació acordà¹²³ liquidar, el dia 16 de juny de 1932, el rebut de despeses ocasionades durant el viatge a Madrid en visita cultural, que el Sr. Diputat Director En José Ibañez va realitzar acompanyant els professors i l'alumnat de l'Escola de Ceràmica (document n° 63).

El Ple de la Diputació Provincial aprovà¹²⁴, en la sessió del dia 27 de juny de 1932, la relació de despeses que presentà el Subdirector de l'Escola Provincial, la qual ascendia a 495'80 pessetes.

La Corporació també aprofità la sessió per amonestar, directament, a l'esmentat Subdirector perquè en successives ocasions no realitze cap compra sense el permís exprés de la Diputació Provincial (document n° 64).

En la sessió del dia 22 de juliol de 1932, la Corporació Provincial, reiterà¹²⁵ a l'Ajuntament d'Onda el deplorable estat de les instal·lacions de l'Escola. Després de tres anys l'Alcaldia no havia agafat cap mesura correctora, per la qual cosa la Diputació alertà sobre la possibilitat del seu trasllat, si abans de l'obertura del curs no s'havien adequat els locals a les necessitats pedagògiques. Constava a la Diputació Provincial que hi havien ofertes d'altres poblacions per ser la seu oficial (document n° 65).

Després de l'*ultimatum* de la Comissió Provincial, a l'Alcalde d'Onda li faltà temps per visitar la Presidència de la Diputació i mostrar-li la voluntat del poble per mantenir-la-hi, alhora que es comprometia a realitzar l'oportuna rehabilitació del local. La Corporació Provincial facultà¹²⁶ el Diputat Director de l'esmentada Escola perquè controlara les obres i concedira, en el seu cas, el vist-i-plau. Segons consta en la sessió del dia 3 d'agost de 1932.

La Comissió Provincial acordà¹²⁷, en la sessió del dia 21 d'octubre de 1932, subvencionar, al límit de les seves possibilitats, l'Escola de Ceràmica de l'Alcora, sempre que fóra creada pel propi Ajuntament. Quant a sufragar les despeses d'un autobús que traslladara l'alumnat des de l'Alcora fins a Onda, la proposta quedà denegada (document n° 66).

El nombre d'alumnes matriculats¹²⁸ el curs 1931-32 fou de 151, dels quals 139 assistiren a la classe de Dibuix i Tècnica de la Decoració Ceràmica; 12 a la classe de Modelat. Al llarg del curs es realitzaren 83 peces de ceràmica amb el material subministrat per la classe de Química.

El curs començà l'1 d'octubre de 1932. Amb aquest motiu se celebrà un acte solemne d'obertura al que assistiren autoritats provincials i municipals. S'hi lliuraren premis als alumnes i les alumnes més aplicades, entre les quals, sens cap dubte, estava l'ondera Rosario Sancho Ballester que com podem constatar a la làmina 24 obtingué un diploma per la qualificació d'excel·lent en tercer curs de l'assignatura de Dibuix. D'aquesta alumna s'ha conservat un dibuix que fa honor a les seves aptituds artístiques (làmina 25).

En la sessió del dia 11 de gener de 1933, la Comissió Provincial aprovà¹²⁹, a proposta del Diputat Director de l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda, contractar de forma interina En Rafael Guallart Carpi i En Federico Colomer Bachero com auxiliars de la classe de Dibuix, atenent l'elevat nombre d'alumnes que hi assistien (document n° 67).

122. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932, p. 1159v. (1932, juny 4. Castelló).

123. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932, p. 181 (1932, juny 16. Castelló).

124. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932, p. 187 (1932, juny 27. Castelló).

125. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932, p. 3 (1932, juliol 22. Castelló).

126. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932, p.10 (1932, agost 3. Castelló).

127. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932, p. 49v. (1932, octubre 21. Castelló).

128. Diputació Provincial de Castelló. "Memòria", Castelló, 1933, pp. 15-16.

129. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1933, p. 97v. (1933, gener 11. Castelló).

La Diputació acordà¹³⁰, el dia 7 de febrer de 1933, liquidar la quantitat de 120 pessetes a En Vicente Abad Pradells, en concepte de la tasca realitzada com auxiliar de la classe de Dibuix durant els mesos de novembre i desembre (document n° 68).

El Ple de la Corporació Provincial, el dia 14 de juny de 1933, aprovà¹³¹ pagar a En Cristobal Santolaria, 312 pessetes pel servei de transport de l'alumnat de l'Escola, des de Ribesalbes a Onda.

La Comissió Provincial facultà¹³² a la Presidència, el dia 6 de setembre de 1933, perquè compre diplomes i llibres, amb els quals premiar els alumnes i les alumnes més brillants de l'Escola.

La Comissió Gestora de la Diputació, el dia 14 de desembre de 1933, decidí nomenar¹³³ Secretari interí de l'Escola Provincial de Ceràmica a En Rafael Guallart Carpi per òbit de l'anterior titular En José M^a. Martínez (document n° 69).

Després d'analitzar la relació de despeses (1.184'20 pessetes) de l'Escola Provincial de Ceràmica, corresponents al passat mes de novembre, la comissió Gestora, en la sessió del dia 14 de desembre, desglossà¹³⁴ la factura d'En Luís Viguez de València per falta de consignació pressupostària i acordà pagar la resta de justificants presentats amb càrrec al pressupost provincial (document n° 70).

L'alumnat matriculat¹³⁵ en el curs 1932-33 en l'Escola de Ceràmica ascendia en total a 198, dels quals 154 assistien a la classe de Dibuix i Tècnica de la Decoració Ceràmica, 16 a la de Modelat i 6 a la de Química.

El dia 1 d'octubre s'inaugurà el nou curs amb la presència del Governador Civil de la província, President de la Diputació i autoritats locals. En aquest acte es lliuraren diplomes i es regalaren llibres a les alumnes i als alumnes més destacats. L'alumna Rosario Sancho Ballester obtingué un diploma per assolir un excel·lent en quart curs de Dibuix (làmina 26). De la mateixa alumna es conserva una placa ceràmica rectangular (30'7 cm. x 19'5 cm.) realitzada l'any 1933 (làmina 27).

Destaquem que durant el mes de desembre va morir el professor d'Escultura de l'Escola Provincial de Ceràmica En José M^a. Martínez Ballester, els fills del qual quedaren amb greus problemes econòmics.

Durant l'any 1934 la Diputació continuà costejant¹³⁶ el transport dels alumnes de l'Escola que venien des de Ribesalbes, pagament que es realitzava mensualment a l'empresa d'En Cristobal Santolaria, a raó de 12 pessetes diàries.

En la sessió del dia 10 de febrer de 1934, la Comissió Provincial acordà¹³⁷ pagar 95 pessetes a En Blay i Pérez per un vestit i folres per a l'ordenança de l'Escola d'Onda.

A proposta del Director de l'Escola Provincial de Ceràmica, la Diputació nomenà¹³⁸, el dia 28 de març de 1934, En Federico Colomer professor auxiliar de Dibuix. Càrrec que ostentà des del primer d'abril fins que finalitzà el curs, per la qual cosa percebia 60 pessetes mensuals.

El President de la Comissió Gestora de la Diputació proposà, el 4 de juliol de 1934, que es constituïra¹³⁹ el tribunal que havia de jutjar les oposicions convocades per cobrir la plaça de professor d'Escultura que havia quedat lliure per la mort del professor titular En José M^a. Martínez. Els membres de l'esmentat tribunal eren els següents: President, el de la Comissió Gestora o vocal designat per aquesta; Vocals titulars, En Juan Bta. Adsuara i En José Ortells; Vocals suplents, En Tomás Colón i En Juan Bta. Porcar; actuant com a Secretari el funcionari designat per a tal comesa (document n° 71).

130. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1933, p. 11v. (1933, febrer 7. Castelló).

131. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1933, pp. 178v.-179 (1933, juny 14. Castelló).

132. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1933, pp. 15-16 (1933, setembre 6. Castelló).

133. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1933, p. 55 (1933, desembre 14. Castelló).

134. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1933, pp. 56v.-57 (1933, desembre 14. Castelló).

135. Diputació Provincial de Castelló. "Memòria", Castelló, 1934, pp. 31-34.

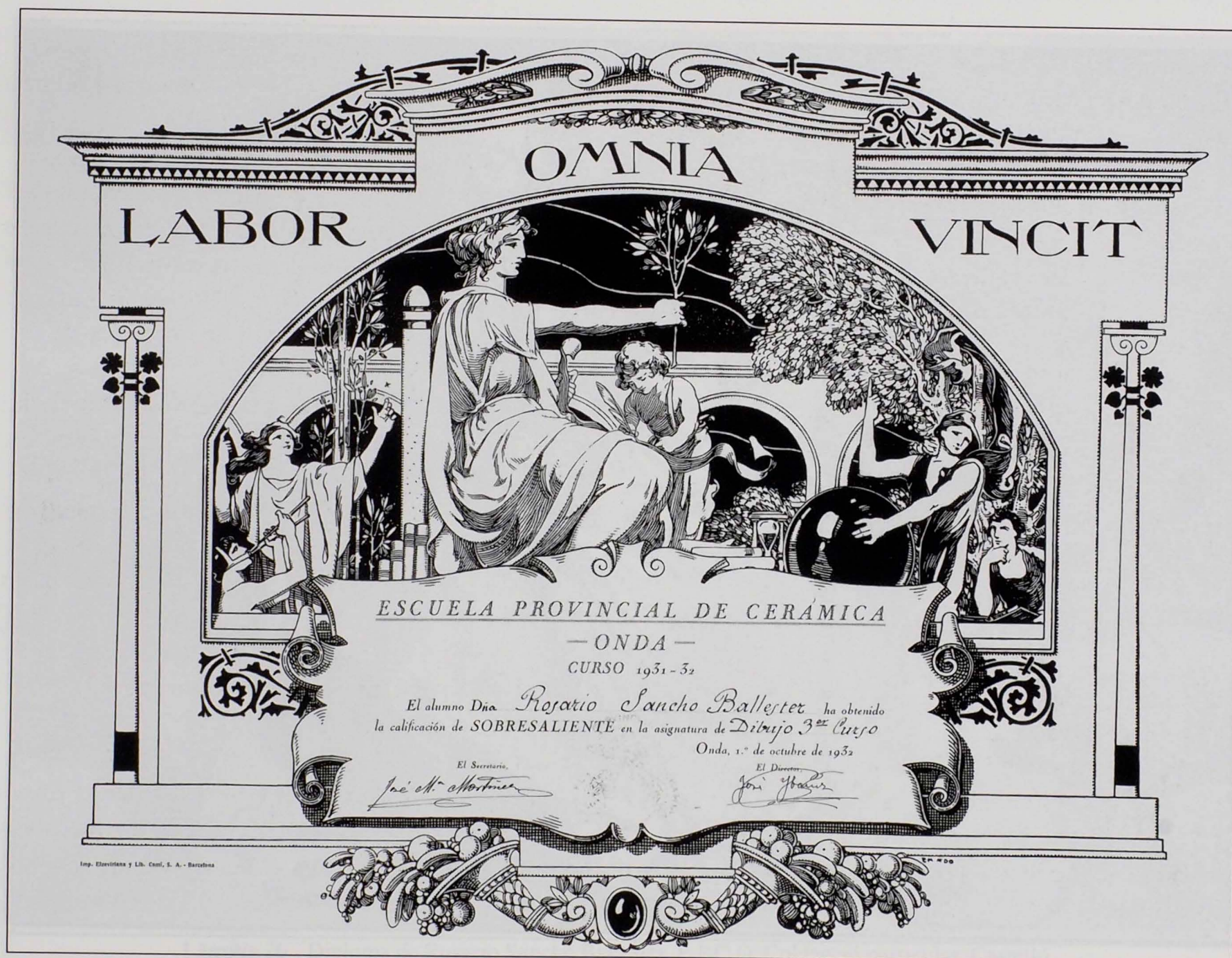
136. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1934 (1934, febrer 10. Castelló), (1934, maig 18. Castelló), (1934, juny 12. Castelló), (1934, novembre 20. Castelló), (1934, desembre 10. Castelló).

137. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1934, pp. 90-91v. (1934, febrer 10. Castelló).

138. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1934, p. 109 (1934, març 28. Castelló).

139. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1934, pp. 153-153v. (1934, juliol 4. Castelló).

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

Làmina 24.- Diploma de Rosario Sancho Ballester. E.P.C.O. Col·lecció particular. Castelló.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

Làmina 25.-Dibuix de Rosario Sancho Ballester. E.P.C.O. Col·lecció particular. Castelló.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

Làmina 27.- Placa ceràmica de Rosario Sancho Ballester.
E.P.C.C. Col·lecció particular. Castelló.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

El claustre de professors decidí finalitzar el curs acadèmic el dia 30 de juny de 1934, per la qual cosa el Director de l'Escola de Ceràmica remeté un comunicat a la Comissió Provincial que acordà quedar assabentada¹⁴⁰ en la sessió del dia 17 de juliol de 1934.

El tribunal convocat per seleccionar una plaça de professor d'Escultura de l'Escola Provincial de Ceràmica, segons l'acta de constitució estava format pel President de la Comissió Gestora, En Carlos Selma Roig, En Juan Bta. Porcar i En Juan Ortells. En definitiva, la Comissió Gestora acordà¹⁴¹ el dia 10 d'agost de 1934 que es publicara la convocatòria al Butlletí Oficial de la Província (document nº 72).

La Comissió Gestora resolgué¹⁴², en la sessió del dia 31 d'agost de 1934, concedir la potestat al President de la mateixa perquè signara un nou contracte d'enllumenat per a l'Escola d'Onda.

En la mateixa sessió recomanà al Director de l'Escola Provincial de Ceràmica que en l'acte d'obertura del curs es concediren premis a les alumnes i els alumnes més distingits.

La Comissió Gestora acordà¹⁴³, en la sessió del dia 29 de setembre de 1934, nomenar professor auxiliar de Dibuix, amb caràcter interí, En Rafael Guallart Carpi per a tot el curs acadèmic 1934-35, amb un sou de 90 pessetes mensuals (document nº 73).

En la sessió del dia 10 de novembre de 1934, la Comissió Gestora nomenà¹⁴⁴ professor titular de l'assignatura d'Escultura de l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda En Tomás Colón Bauzano (1899), escultor castellanenc de formació escolàstica, aprenentatge que obtingué gràcies a una beca que li concedí l'Estat Espanyol per a estudiar a Roma. Aquest escultor realitzà algunes obres de gran volum i ha sigut un dels artistes més importants de Castelló.

El propi tribunal d'oposicions recomanà que s'exposaren, al públic, els treballs realitzats pels opositors, en les galeries del Palau de la Diputació Provincial (document nº 74).

En el curs¹⁴⁵ acadèmic 1933-34 s'han matriculat un total de 187 alumnes, dels quals 159 ho feren a la classe de Dibuix, 18 a la d'Escultura i 10 a Química.

En la classe de Decoració es van realitzar 250 treballs i 30 en la de Modelat, en la classe de Química es continuà la tasca investigadora sobre innovadores aplicacions tècniques a la ceràmica.

A la mort del professor titular d'Escultura En José M^a. Martínez Ballester, exercí interinament la docència, l'alumne avantatjat En Pascual Santos Albella.

L'1 d'octubre de 1934, en un solemne acte, s'inaugurà el nou curs acadèmic, amb assistència del Governador Civil, President de la Diputació, Director de l'Escola, autoritats locals i professorat. En aquest acte es lliuraren, també, diplomes i llibres entre l'alumnat de més mèrit, com era el cas de Rosario Sancho Ballester que rebé un diploma d'honor (làmina 28).

El nivell dels continguts acadèmics assolits per part de l'alumnat en l'esmentada Escola queda reflectit en el següent quadre:

CLASSES	Excel·lents	Notables	Aprovats
Dibuix	14	25	65
Modelat	3	1	2
Química.....	0	5	2

140. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1934, p. 157 (1934, juliol 17. Castelló).

141. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1934, pp. 168v.-169 (1934, agost 10. Castelló).

142. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1934, p. 175 (1934, agost 31. Castelló).

143. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1934, p. 186v. (1934, setembre 29. Castelló).

144. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1934, pp. 5-5v. (1934, novembre 10. Castelló).

145. Diputació Provincial de Castelló. "Memòria", Castelló, 1935, p. 17.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

La Comissió Gestora aprovà¹⁴⁶, el dia 21 de gener de 1935, que es liquidaren les despeses generades per l'Escola Provincial de Ceràmica durant el mes de desembre, les quals ascendeixen en total a 848'45 pessetes.

En el mateix acte donà la conformitat al pagament del servei de transport de l'alumnat de Ribesalbes.

El dia 12 de febrer de 1935, la Comissió Gestora autoritzà¹⁴⁷ la liquidació de les despeses de l'Escola de Ceràmica ocasionades durant el mes d'octubre que en total sumen 562'80 pessetes, pagament que ha de realitzar el Subdirector de l'esmentat Centre escolar En Rafael Gaya Llopis com a funcionari responsable (document n° 75).

Al llarg de tot l'any la Diputació Provincial continuà¹⁴⁸ costejant el transport de l'alumnat de l'Escola que es desplaçava des de Ribesalbes a Onda per assistir a les classes. Servei que cobreix l'empresa d'En Cristobal Santolaria.

La Diputació Provincial, com era habitual, pagà¹⁴⁹ el material necessari per impartir les classes, el sou del professorat i el transport que diàriament traslladava l'alumnat que hi assistia des de la veïna població de Ribesalbes.

El curs 1934-35 es matricularen en l'Escola Provincial de Ceràmica un total de 197 alumnes (177 eren d'Onda i 19 de Ribesalbes), que per assignatures corresponien:

Física i Química	13 alumnes
Modelat, Tornejat i Buidat.....	13 alumnes
Dibuix i Decoració Ceràmica.....	171 alumnes

Durant aquest curs s'elaboraren 69 peces de ceràmica, alguna d'elles de bella factura, a més dels estudis, esborranys i projectes aquarel·lats.

En les dependències de l'Escola es continuà investigant per l'obtenció del reflex metàl·lic en les peces ceràmiques, la qual cosa prompte fou assolida per l'alumnat.

El primer dia d'octubre s'organitzà l'acte d'obertura del curs, que comptà amb l'assistència del Sr. Governador Civil i les autoritats de la Diputació Provincial i de la vila d'Onda. En aquest mateix esdeveniment es lliuraren diplomes a les alumnes i els alumnes més representatius. Entre les quals estava Rosario Sancho Ballester, que obtingué un diploma pels mèrits contrets (làmina 29).

A continuació desglossem les qualificacions obtingudes per l'alumnat concurrent a l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda:

		1°	2°	3°	4°	5°	Ampliació	TOTALS
Física i Química	Aprovats			3				3
	Notables						2	2
Modelat, Buidat, etc.	Aprovats		2		1		1	4
	Excel·lents			1	3	1	8	13
Dibuix i Dec. Ceràm.	Notables		9	2	7	1	3	22
	Aprovats	24	10	10	15	3	10	72
		24	21	16	26	5	24	116

146. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1935, p. 39v. (1935, gener 21. Castelló).

147. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1935, p. 51 (1935, febrer 12. Castelló).

148. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1935 (1935, febrer 28. Castelló), (1935, març 12. Castelló), (1935, juny 11. Castelló), (1935, desembre 31. Castelló).

149. Diputació Provincial de Castelló. "Memòria", Castelló, 1936, p. 21.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

LA GUERRA CIVIL (1936-1939). DECADÈNCIA I DESAPARICIÓ DE L'E.P.C.O.

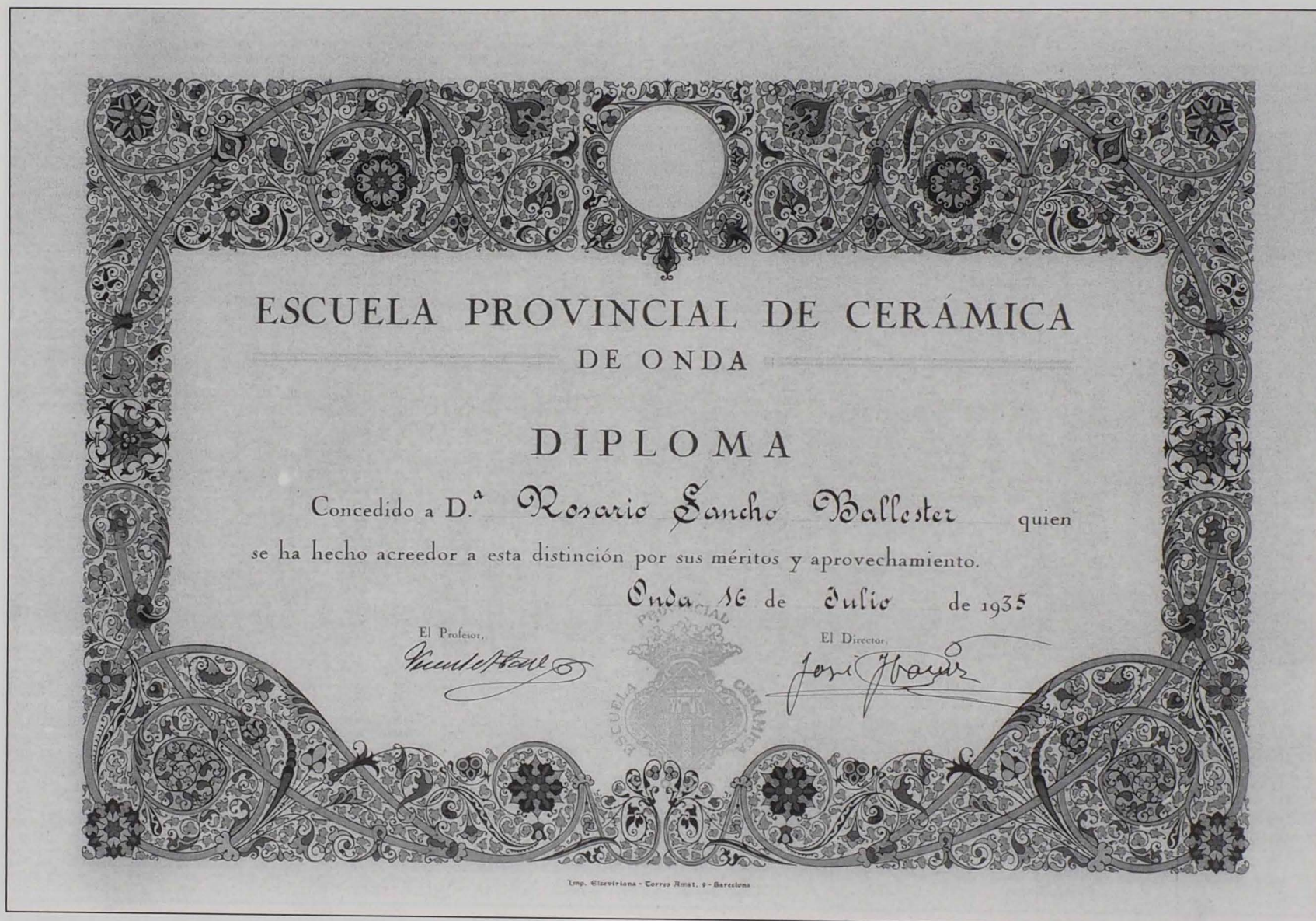
Al País Valencià, les eleccions de febrer i març de 1934 donaren un resultat clarament favorable al Front Popular (Esquerra Republicana, Esquerra Valenciana, PCE, PSUC i Unió Republicana). Aquesta agrupació política, amb la legitimitat que li donaven les urnes, intentà posar en pràctica el seu projecte electoral, en cercar de solucionar els greus problemes que assolaven la societat, provocats en part, per les desestructuracions dels grups polítics tradicionals. Una agrupació política que tingué el seu reflex en una revolució social i política que s'inicià el dia 19 de juliol de 1936, amb la proclamació de la República i el començament de la guerra civil.

La producció d'obra, que havia estat paralitzada per la guerra, es reanuncià amb el triomf de la República i el començament de la guerra civil.

Làmina 28.- Diploma de Rosario Sancho Ballester. E.P.C.O. Col·lecció particular. Castelló.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

Làmina 29.- Diploma de Rosario Sancho Ballester. E.P.C.O. Col·lecció particular. Castelló.

LA GUERRA CIVIL (1936-1939). DECADÈNCIA I DESAPARICIÓ DE L'E.P.C.O.

Al País Valencià, les eleccions de febrer i març de l'any 1936 donaren un resultat, clarament, favorable al Front Popular (*Izquierda Republicana*, Esquerra Valenciana, PCE, PSOE i *Unión Republicana*). Aquesta agrupació política, amb la legitimitat que li donaren les urnes, intentà posar en pràctica el seu projecte electoral, en ares de solucionar els greus problemes que acuitaven la societat, provocats, en part, per les desavinences entre els dos grups polítics majoritaris. Una acarnissada crispació política que tingué el seu reflex en una desesperada i violenta confrontació social propicià l'aixecament militar el dia 18 de juliol que contà amb l'antuència i col·laboració de la dreta reaccionaria.

En produir-se l'esclat¹⁵⁰ bèl·lic, i per mantenir, en la mesura del possible, un relatiu ordre, en tots els pobles es crearen els nomenats comitès populars.

En el mes d'octubre Madrid fou assetjada per les tropes del general Franco, per la qual cosa el govern de la República es traslladà a València on romangué fins el mes de novembre de 1937.

La guerra civil espanyola no fou una excepció ja que, com lamentablement passa en totes, una part de la societat lluitava al front per sobreviure i la resta feia el propi en la reraguarda, per aquest motiu en moltes comunitats s'instituïren col·lectius agraris i industrials, els impulsors dels quals foren, fonamentalment, els sindicats de la CNT i la UGT.

Pel que respecta a la pròpia identitat dels valencians, l'any 1937 la CNT i Esquerra Valenciana elaboraren dos esborranys de l'Estatut d'Autonomia, cap de tots dos fou aprovat i, per tant, no entraren en vigor.

Durant el període que durà la guerra, per raons obvies, l'economia defallí. La producció agrícola sofrí un considerable descens igual que la industrial. En el cas del subsector tauleller les dades són molt significatives i concloents: l'any 1936 hi havia a la província¹⁵¹ de Castelló 23 empreses dedicades a la fabricació de ceràmica, 18 de les quals estaven ubicades a Onda, el nombre de passatges era de 360 i la producció diària de 2.065 m². Percentualment el 62% de les fàbriques de taulells, a nivell nacional, estaven a Onda, aquestes empreses manufacturaven el 47% de la producció total espanyola (GOMIS MARTÍ, 1990, p. 235).

El dia 9 de gener de 1936 es constituí¹⁵², al si de la Diputació, la nova Gestora Provincial, actuant com a Director de l'Escola Provincial de Ceràmica, el ponent de Personal, d'Acció Social, Ensenyament, Belles Arts i vocal del tribunal contra les sancions imposades als funcionaris municipals, N'Eduardo Fernández Marqués.

La Comissió Gestora, en la sessió del dia 10 de febrer de 1936, acordà¹⁵³ estimar la reclamació instada pels professors de l'Escola de Ceràmica d'Onda, En Rafael Gaya i En Tomás Colón. En el mateix acte desestimaren la del professor de Dibuix, En Vicente Abad. Quant a la reclamació presentada per l'auxiliar de Dibuix, a proposta del Negociat, conclogueren que l'esmentat professor havia de justificar els extrems que reclamava en la seva petició, a la vista dels quals prendrien l'acord oportú.

La Diputació Provincial, previ informe de l'Interventor de Fons i del Diputat Director de l'Escola, acordà aprovar¹⁵⁴, en la mateixa sessió, la relació de despeses originades per l'esmentat Centre d'ensenyament durant el mes de gener, que foren presentades pel Subdirector. A propòsit d'aquestes despeses comunicaren al Subdirector que en el successiu serà proporcionalment responsable del pagament

150. PÉREZ CASADO, R. *et alii* "País Valencià. Geografia i Història", *op. cit.*, pp. 159-160.

151. MELIÀ MARTÍ, C. "La indústria azulejera en la provincia de Castellón", *op. cit.*, p.160.

152. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936, p. 196v. (1936, gener 9. Castelló).

153. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936, p. 12v. (1936, febrer 10. Castelló).

154. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936, pp. 15-15v. (1936, febrer 10. Castelló), (1936, maig 5 i 6. Castelló), (1936, maig 30. Castelló), (1936, juny 22. Castelló), (1936, setembre 16. Castelló).

de la quantitat que incrementa la consignació pressupostària de material. Així mateix quedà assabentat que no podia disposar de cap quantitat sense l'express vist-i-plau de la Diputació.

També, s'acordà, traslladar al Subdirector que sols podia accedir, a la gratuïtat de la matrícula i del material escolar, l'alumnat que fora declarat pobre, de forma legal, per l'Ajuntament (document nº 76).

Per últim, la Comissió Gestora aprovà la factura presentada per En Cristobal Santolaria, en concepte de desplaçament de l'alumnat des de Ribesalbes fins a l'Escola d'Onda.

El dia 14 de març de 1936, la Comissió Gestora, nomenà¹⁵⁵ Director de l'Escola Provincial de Ceràmica En Vicente Chorva Grangel.

En la sessió del dia 31 de març de 1936, el Diputat Director de l'Escola Provincial, En Vicente Chorva, informà¹⁵⁶ a la Comissió de l'estat de conservació de l'edifici escolar i de la conveniència de sufragar les despeses originades pel desplaçament de l'alumnat de l'Alcora, igual que ho gaudeix el de Ribesalbes (document nº 77).

La Comissió Provincial acordà¹⁵⁷ aprovar, el dia 22 de juny de 1936, la relació de despeses derivades de l'Escola durant els mesos d'abril i maig, l'import total ascendia a 689'60 pessetes que haurien de ser liquidades amb càrrec al pressupost provincial.

El mateix dia, el Diputat Director de l'Escola Provincial de Ceràmica proposà¹⁵⁸ l'adquisició d'un forn mufla per a la cocció de les peces de reflex metàl·lic i una campana per a la vaporització dels gasos. A més a més tornà a incidir en la possibilitat que el pagament del trasllat de l'alumnat de Ribesalbes es fera extensiu al de l'Alcora.

El dia 14 de juliol de 1936, la Comissió Gestora concedí¹⁵⁹ una subvenció de 300 pessetes a la penya Cultural Excursionista d'alumnes de l'Escola de Ceràmica per a visitar l'Exposició de Belles Arts que s'havia de celebrar a València a partir del dia 8 d'agost.

També, quedà assabentada la Comissió de l'acabament del curs acadèmic 1935/36.

Entre els punts que foren tractats aquest dia, destacà la conveniència, segons el vocal gestor, Sr. Hernández, de considerar la construcció d'un edifici de nova planta per instal·lar les dependències de l'Escola, la qual cosa ens fa elucubrar sobre l'estat de conservació que devia presentar el local que l'albergava (document nº 78).

La Comissió analitzà¹⁶⁰, el dia 6 d'agost de 1936, una relació de funcionaris considerats desafectes al règim, entre els quals estava el professor de l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda, En Rafael Gaya Llopis.

Del dia 28 d'agost de 1936 és un ofici¹⁶¹ del Governador Civil, pel qual acordà cessar els funcionaris de la Diputació relacionats en l'esmentat document, entre els quals estava el professor de l'assignatura de Física i Química, En Rafael Gaya Llopis. Els afectats presentaren una instància a la Diputació on exposaven una sèrie de raons, per les quals havien de ser reintegrats als seus llocs de treball (document nº 79).

La situació social de la vila d'Onda devia agreujar-se progressivament, motiu pel qual el Director de l'Escola Provincial de Ceràmica, Senyor Chorva, proposà¹⁶², en la sessió del dia 16 de setembre de 1936, que el curs començara el dia 12 d'octubre sense celebrar cap acte d'obertura. Al temps que quedava suspès el trasllat, amb autobús, de l'alumnat que venia des de Ribesalbes (document nº 80).

155. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936, p. 24 (1936, març 14. Castelló).

156. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936, p. 33 (1936, març 31. Castelló).

157. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936, p. 88 (1936, juny 22. Castelló).

158. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936, p. 86 (1936, juny 22. Castelló).

159. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936 (1936, juliol 14. Castelló).

160. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936, p. 110 (1936, agost 6. Castelló).

161. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936, p. 111 (1936, agost 28. Castelló).

162. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936, p. 122 (1936, setembre 16. Castelló).

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

El dia 30 de setembre de 1936, la Comissió aprovà¹⁶³ la relació de despeses nº 5, que ascendia a 219'25 pessetes remesa pel Secretari del Centre acadèmic.

En la mateixa sessió el Sr. Chorva, Director de l'Escola anuncià¹⁶⁴ a la Corporació que el càrrec de Subdirector havia quedat vacant després de la destitució del professor de Física i Química, En Rafael Gaya Llopis, per la qual cosa la Comissió acordà, per unanimitat, atorgar-li l'esmentat càrrec al professor d'Escultura, En Tomás Colón Bauzano (document nº 81).

L'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda continuava donant els fruits artístics desitjats. D'aquesta època tenim, per exemple, la placa rectangular (21 cm. x 15 cm.) de l'alumne José Piñón, en ella s'hi representen uns pardalets exòtics que revolotegen entre canyes de bambú (làmina 30).

El Consell acordà¹⁶⁵, en la sessió del 23 de gener de 1937, nomenar el Conseller de Cultura, En Joaquín Marco Tur, representant seu i Director de l'Escola d'Onda.

El dia 2 de juliol de 1937, el Director de l'Escola de Ceràmica visità¹⁶⁶ el Consell per informar de l'absència d'alumnat a classe per l'excessiu calor que devia de suportar. El Consell decidí donar les vacances durant els mesos de juliol i agost.

En la sessió del Consell del dia 13 d'agost de 1937, el Director de l'Escola Provincial, En Joaquín Marco informà¹⁶⁷ que el Secretari de l'esmentat Centre acadèmic presentà la dimissió del càrrec el dia 1 d'agost. Així mateix, hi ha una fàbrica d'Onda que està disposada a vendre un forn mufla per a coure les peces ceràmiques de reflex metàl·lic. Per a tal menester quedà facultat el Director que podia adquirir, si ho estimava oportú, la mufla. Respecte les peces de ceràmica confeccionades per l'alumnat, el Consell no autoritzà la venda a particulars, en canvi sí que accedeix a regalar a cada alumne i alumna un objecte artístic en finalitzar el curs (document nº 82), com la placa de ceràmica rectangular (20 cm. x 15 cm.) realitzada per l'alumne F. Sopena. En aquesta placa distingim una cistelleta reblerta de flors (làmina 31).

Quant l'adjudicació de les vacants de professor de Física i Química i de Secretari, el Consell decidí postposar la solució fins l'adveniment de temps més propicis.

El Subdirector de l'Escola informà¹⁶⁸ al Consell, el dia 3 de setembre de 1937, que s'estava muntant el forn mufla per coure peces ceràmiques de reflex metàl·lic.

En la mateixa data manifestà¹⁶⁹ que les obres necessàries per deixar acabat l'esmentat forn costarien al voltant de 1.000 pessetes. De manera que, aprofitant el desembús d'aquestes despeses, per primera vegada la Diputació es plantejà la possibilitat de tancar l'Escola Provincial de Ceràmica, fins i tot es preguntaren per què estava ubicada a Onda. Aquestes i altres qüestions obligaren el Consell a designar una Comissió que estudiés i resolgués aquesta delicada situació. La Ponència estava composta pel Conseller de Cultura, En Joaquín Marco Tur; el de Propaganda i Premsa, En Fernando Vivas Lloret; el Vicepresident 2º, En Vicente Mercé Arambul i el Conseller Secretari, En Vicente Gimeno Barberán.

En la sessió del dia 10 de setembre de 1937, el President del Consell preguntà¹⁷⁰ a la Comissió que es va desplaçar a Onda sobre la conveniència de mantenir el Centre Escolar, En Vicente Mercé contestà que per a la pròxima sessió realitzarien l'informe.

El Vicepresident 2º, En Vicente Mercé, en la sessió del dia 17 de setembre de 1937, pregà¹⁷¹ paciència al Consell, fins que la Comissió, nomenada a tal efecte, poguera visitar les poblacions de

163. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936, p. 125v. (1936, setembre 30. Castelló).

164. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936, p. 124 (1936, setembre 30. Castelló).

165. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1937, p. 170 (1937, gener 23. Castelló).

166. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1937, p. 81 (1937, juliol 2. Castelló).

167. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1937, p. 112 (1937, agost 13. Castelló).

168. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1937, p. 123 (1937, setembre 3. Castelló).

169. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1937, p. 126 (1937, setembre 3. Castelló).

170. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1937, p. 170 (1937, setembre 10. Castelló).

171. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1937 (1937, setembre 17. Castelló).

Ribesalbes i l'Alcora, amb la fi de recaptar informació i tenir els elements de juí necessaris, a l'hora d'emetre un dictamen sobre l'emplaçament més adient per a l'Escola Provincial de Ceràmica (document nº 83).

El Consell Provincial concedeix¹⁷², el dia 12 de novembre de 1937, un mes de llicència per malaltia al professor Director En Tomás Colón.

El Consell nomenà¹⁷³, en la sessió del dia 17 de desembre de 1937, Director de l'Escola, el Conseller de Cultura En Fernando Vivas Lloret.

Tres mesos després es produïa un nou canvi en la direcció del Centre escolar, puix en la sessió del dia 19 de març de 1938 prengué¹⁷⁴ possessió del càrrec de Director, En José Lara Bagán.

Conquerida la vila d'Onda per les forces militars nacionals, la responsabilitat de la direcció de l'Escola Provincial de Ceràmica recaigué en el gestor En Vicente Rios Enrique. Aquest nomenament¹⁷⁵ fou acordat per unanimitat del Ple de la Corporació Provincial, el dia 9 de juliol de 1938 (document nº 84).

En la sessió del dia 13 d'agost de 1938, la Corporació acordà¹⁷⁶ destituir els funcionaris de l'Escola per absentar-se de la població i, per tant, incórrer en la figura laboral d'abandonament del servei. Aquests empleats eren el professor de Dibuix En Vicente Abad Navarro, el professor d'Escultura En Tomás Colón Bauzano i l'ordenança En Joaquín Vidal Lledó (document nº 85).

L'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda s'havia quedat orfena de professorat i, com a conseqüència, també d'alumnat, per la qual cosa la Comissió Gestora reflectà¹⁷⁷ en l'acta dels dies 30/31 de desembre de 1938, la ferma decisió de tancar definitivament les portes d'un Centre Acadèmic que, sens dubte, va formar, tècnicament i artística, un nombre important de persones de la província de Castelló (document nº 86), entre les quals podem destacar els ceramistes onders que encara romanen entre nosaltres, En Salvador Aguilera Vidal, N'Amadeo Benedito Gea i En Salvador Vives Roca.

Una darrera prova del quefer artístic de l'alumnat de l'Escola Provincial la podem apreciar a la placa ceràmica de forma rectangular (23 cm. x 17 cm.), obra de A. Ten que representa una figura femenina (làmina 32).

Dotze anys estigué vigent l'Escola Provincial de Ceràmica d'Onda. Per diferents motius, acabada la guerra civil espanyola, ningú es preocupà de revitalitzar l'antiga llavor d'En Constantino Emo Gibertó. Setanta-tres anys després de la seva extinció, la vila de l'Alcora ha fet realitat el somni que proposà, allà per l'any 1932 a la Diputació Provincial, ser la seu de l'Escola Superior de Ceràmica (enunciat que apareix per primera vegada en la "Memòria" de l'any 1929) que, salvant les lògiques distàncies, és una continuïtat d'aquell primigeni focus d'art, ciència i tecnologia.

172. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1937, p. 162 (1937, novembre 12. Castelló).

173. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1937, p. 167 (1937, desembre 17. Castelló).

174. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1938, p. 12 (1938, març 19. Castelló).

175. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1938, p. 59 (1938, juliol 9. Castelló).

176. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1938, p. 83 (1938, agost 13. Castelló).

177. A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1938, p. 171 (1938, desembre 30/31. Castelló).

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

Làmina 30.- Placa ceràmica n.º 1.914. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

Làmina 31.- Placa ceràmica n.º 1.915. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

Làmina 32.- Placa ceràmica n.º 1.920. E.P.C.O. Museu de Belles Arts de Castelló. Castelló.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

DOCUMENTS

DOCUMENT N° 1

1925, juny 17. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1925.

“5ª Quedar enterada de una carta del artista ondense Don Antonio Peyró Mezquita invitando a este Ayuntamiento a que visite la Exposición Artística de Cerámica que inaugura el día cinco del actual acordando la Comisión por unanimidad agradecer tan delicada atención y que al personarse en Valencia para otorgar la escritura de adquisición del manantial del Baladrar, pase a visitar dicha Exposición”.

DOCUMENT N° 2

1925, juny 17. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1925.

“Ponencia de Cultura e Instrucción Pública que desarrolla amplia y detalladamente los servicios de Cultura y Enseñanza, que en el orden de atenciones mínimas están dictados por el Estatuto provincial, servicios que son el factor moral más importante de cuantos el Estatuto atribuye a las Diputaciones, concretándose el esquema que traza un plan para que quede articulado en el presupuesto para 1925-26.

El tercer grupo lo destina a la Creación de Centros de Enseñanza y propone el establecimiento en Onda de una Escuela de Cerámica, dedicada al mejoramiento de la más importante producción industrial de nuestra provincia”.

DOCUMENT N° 3

1925, juliol 15. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1925.

“Enseñanza y Cultura. La comisión provincial, acuerda designar a los Sres. Diputados vocales de la Ponencia de Enseñanza y Cultura D. Ricardo Carreras y D. Angel Sánchez para que procedan a hacer los estudios y viajes consiguientes para la instalación de la Escuela de Cerámica de Onda”.

DOCUMENT N° 4

1925, agost 1. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1925.

“Instrucción pública. Estando acordado por esta Diputación el establecimiento de una escuela de cerámica en la población de Onda, la comisión provincial acuerda dirigirse a dicha Alcaldía para que se digne manifestar si ese Ayuntamiento coadyuvará de algún modo a la realización de tal proyecto, bien facilitando local para la instalación de la Escuela o mostrando de otra manera material y efectivo su interés por que funcione en esa villa un centro que tanta utilidad ha de proporcionar a su principal industria”.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

DOCUMENT N° 5

1925, agost 13. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1925.

“9ª Dada cuenta de un oficio del Sr. General Presidente de la Excelentísima Diputación Provincial trasladando acuerdo el día 3 del actual para que se digne manifestar este Ayuntamiento si coadyuvará de algún modo al establecimiento de una Escuela de Cerámica en esta Villa, la Comisión acuerda por unanimidad expresar a dicho Sr. Presidente la complacencia y satisfacción de la misma por el citado acuerdo y rogarle se digne señalar día y hora para visitarle una comisión de este Ayuntamiento al objeto de cambiar impresiones y tratar de tan importantísimo asunto”.

DOCUMENT N° 6

1925, setembre 1. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1925.

“Instrucción pública. La provincia. La comisión provincial, visto el atento oficio del Sr. Alcalde de Onda mostrando la complacencia y satisfacción de aquel Ayuntamiento por el acuerdo de esta Comisión sobre el establecimiento de una Escuela de Cerámica en aquella Villa. señala el día 10-9-1925 a las 9'45 de la mañana para recibir a la citada comisión municipal y tratar de este importantísimo asunto”.

DOCUMENT N° 7

1925, novembre 25. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1925.

“Instrucción pública. Onda. La comisión acuerda autorizar al vocal diputado Don Constantino Emo, para que formule un proyecto de Reglamento de organización y funcionamiento de la Escuela de Cerámica de Onda, que la Diputación tiene acordado establecer en dicha población. Juntamente con dicho proyecto formulará otro del presupuesto de gastos de personal, material y demás necesarios, así como de la plantilla del personal indispensable en dicho centro instructivo. Asimismo, ha acordado autorizar al Sr. Emo para que haga los viajes necesarios para visitar los centros ceramistas principales, ...”.

DOCUMENT N° 8

1925, novembre 25. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1925.

“ En este estado la sesión se recibe la honrosa visita del Diputado Don Constantino Emo Gibertó quien en representación de la Excma. Comisión Provincial dice: que tiene el gusto de saludar al Ayuntamiento en nombre de aquella Excma. Corporación y que habiendo tenido el honor de ser nombrado para proponer el Reglamento de una Escuela de Cerámica en Onda y medios de llevarla a la práctica, entiende que la Corporación Municipal ha de tener

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

el gusto y hasta el deber de asociarse a la realización de un proyecto que tanto ha de beneficiar la vida económica de Onda y tan alto ha de poner su nombre cultural y artístico. Se extiende en consideraciones para demostrar la máxima utilidad de la Escuela en proyecto y pide al Ayuntamiento que habilite un local aunque sea interinamente para ese objeto y que en los próximos presupuestos procure consignar las cantidades suficientes para un edificio destinado a Escuela de Cerámica digno de la importancia industrial de Onda.

La Comisión agradece los atentos saludos que la Excma. Comisión Provincial se digna enviar con el Sr. Emo y hace constar su verdadera complacencia y su verdadera satisfacción por las manifestaciones de este señor, a quien se le expresa el entusiasmo y el vivo interés con que apoyará toda gestión que se encamine al más rápido logro de la Escuela de Cerámica cuya realización ha de expansionar la industria azulejera reportando indudables beneficios y ha de enaltecer el nombre de esta villa y anticipa al Sr. Emo que el Ayuntamiento está muy bien dispuesto para conceder y prestar todo concurso para tan importante obra y que para tratar de este asunto se convoca al Pleno a sesión extraordinaria para el sábado 28 del actual a las 18 horas, acto seguido y tras certeras palabras de despedida se retira el Sr. Emo del salón de sesiones”.

DOCUMENT N° 9

1925, novembre 28. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1925.

“Dada lectura a un oficio del Excelentísimo Diputado General Presidente de la Diputación Provincial, comunicando que la Comisión Provincial en sesión de 25 del actual acordó autorizar al Señor Diputado Don Constantino Emo, para que formule un proyecto de Reglamento de organización y funcionamiento de una Escuela de Cerámica en Onda, que la Diputación tiene acordado establecer en esta villa y que juntamente con este proyecto formule otro de gastos de personal, material y demás necesarios, así como los gastos que se le originen en los viajes que había de verificar para visitar los centros ceramistas principales se abonen con cargo a los fondos provinciales; una vez acabada la lectura el Sr. Presidente dijo que la Comisión Municipal permanente había sido relacionada con este asunto del Diputado Don Constantino Emo Gibertó, que en representación de la Excelentísima Comisión Provincial dijo que tenía el gusto de saludar al Ayuntamiento, en nombre de aquella Excelentísima Corporación y que habiendo tenido el honor de ser nombrado para proponer el expresado reglamento de la Escuela de Cerámica y medios de llevarla a la práctica, entiende el Señor Emo que la corporación municipal ha de tener el gusto y hasta el deber de asociarse a la reglamentación de un proyecto que tanto ha de beneficiar a la vida económica de esta villa y tan alto ha de poner su nombre cultural y artístico. Se extendió en consideraciones para demostrar la inmensa utilidad de la escuela en proyecto y pidió al Ayuntamiento que habilite un local aunque sea interinamente para ese objeto y que en los próximos presupuestos procure consignar las cantidades suficientes para un edificio destinado a Escuela de Cerámica, digno de la importancia industrial de Onda.

La comisión sigue diciendo la presidencia, agradeció los saludos que la Excelentísima Comisión Provincial se digno enviar con el Señor Emo e hizo constar con verdadera complacencia su verdadera satisfacción por las manifestaciones de este señor, a quien le expresó el entusiasmo y el interés con que apoyará toda gestión que se encamine al más rápido logro de la Escuela de Cerámica cuya realización ha de expansionar la industria azulejera, reportando innumerables beneficios y ha de enaltecer el nombre de esta villa. Manifestó el Sr. Emo que el Ayuntamiento está muy bien dispuesto para conceder y prestar todo concurso para tan importante obra.

Continúa la presidencia manifestando las gracias por los acuerdos de la Excelentísima Diputación Provincial, y por las gestiones iniciadas por el Sr. Emo debe Onda testimoniar su gratitud a la Excelentísima Corporación y en particular a su dignísimo Presidente, el Excelentísimo Sr. general Don Joaquín Herrero y al vocal Diputado Don Constantino Emo Gibertó y que se ceda uno de los salones de esta casa capitular para instalar la Escuela de Cerámica, hasta tanto el Ayuntamiento pueda facilitar locales dignos de la importancia de esta villa.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

Y termina proponiendo expresar con respetuoso y atento saludo a la Excelentísima Diputación Provincial y en particular a su Presidente y al vocal Don Constantino Emo Gibertó, la gratitud de Onda por sus acuerdos y gestiones iniciados para establecer en Onda una Escuela de Cerámica y segundo ceder a dicha Corporación Provincial uno de los salones de esta casa capitular para instalar accidentalmente la expresada escuela, para lo cual se procurará llevar a los próximos presupuestos los correspondientes créditos.

El Ayuntamiento, tras breve discusión, acuerda por unanimidad conforme propone la Presidencia...”.

DOCUMENT 10

1925, desembre 22. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1925.

“... D. Constantino Emo encargado de verificar una visita de estudio en la Escuela de Cerámica de Manises, así como de las atenciones que por el Director de la misma se ha tenido con el representante de esta Corporación”.

DOCUMENT N° 11

1925, desembre 30. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1925.

“Instrucción pública. La Comisión Provincial acuerda, por unanimidad, aprobar el Reglamento para la Escuela de Cerámica, que se ha de instalar en Onda, así como el presupuesto, plantilla del personal y cuotas del material necesario para la instalación de las clases; debiendo establecerse seguidamente la Escuela en el local que provisionalmente cede el Ayuntamiento de Onda en la Casa Capitular, trasladándose más adelante al que tiene ofrecido la Corporación Municipal.

Conceder un expresivo voto de gracias al Sr. Diputado Provincial, vocal de esta comisión, D. Constantino Emo y Gibertó por el detallado y notable estudio realizado, contenido en el Reglamento de que es autor, y que quede autorizado con amplias facultades para la pronta instalación en Onda de la Escuela Provincial de Cerámica”.

DOCUMENT N° 12

1926, gener 27. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926.

“Indeterminado. La provincia. Formar parte del tribunal que ha de juzgar las oposiciones para tres cargos de profesores de la Escuela de Cerámica de Onda

Presidente: Manuel González Martí. Director de la Escuela de Cerámica de Manises.

Vocales: José Gascó Oliag. Profesor de Química. Decano de la Facultad de Ciencias de Valencia.

Francisco Paredes. Profesor de Escultura de la Escuela Superior de Bellas Artes de Valencia.

Pedro Ferrer Calatayud. Profesor de Dibujo de la Escuela Superior de Bellas Artes de Valencia.

Secretario: Antonio Sánchez de Ocaña. Profesor de Dibujo y secretario de la Escuela de Cerámica de Manises.

Concurso público los ejercicios de oposición tendrán lugar en Manises (Valencia).

El sueldo de los profesores será de 3.500 pesetas al año”.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

DOCUMENT N° 13

1926, febrer 24. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926.

“13° El Sr. Peña manifiesta a la Comisión que habiendo examinado el local ofrecido por el Ayuntamiento para establecer la Escuela de Cerámica con carácter provisional, lo considera reducido y sin condiciones para la clase de estudios prácticos y experimentales que ha de darse en ella. Por ello cree, haciéndose eco además, del sentir de las personas que están interesadas en este asunto y dada la importancia concedida por la Diputación Provincial a la creación de la mencionada escuela, a la que ha contribuido muy especialmente la labor, digna de todo encomio, realizada por el Sr. Emo: que sería necesario buscar otro local, el cual opina que pudiera ser uno de los almacenes del Sr. Barrachina. En vista de las expresadas manifestaciones del Sr. Peña, la Comisión acuerda: entrevistarse con el Sr. Barrachina para determinar en que condiciones cedería el local expresado, examinar sobre el terreno este para determinar las obras a realizar; que se invite al Sr. D. Constantino Emo para que dicha entrevista concorra a ; y que esta comisión una vez formado juicio sobre todo ello lo someta a la deliberación del Pleno para que modifique el acuerdo de ceder parte de esta Casa Capitular para Escuela de Cerámica”

DOCUMENT N° 14

1926, març 3. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926.

“Central. Cultura. La comisión provincial remite por correo certificado al Sr. Director de la Escuela de Cerámica de Manises los documentos siguientes:

- 1°) Todas las instancias presentadas.
- 2°) Un ejemplar de la Gaceta de Madrid y B.O. donde aparece el concurso.
- 3°) Ejemplar del Reglamento de dicha escuela.”

DOCUMENT N° 15

1926, maig 5. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926.

“12° Aprobar los planos y presupuestos de las obras a realizar en el Almacén que arrendará el Ayuntamiento para Escuela de Cerámica”.

DOCUMENT N° 16

1926, maig 5. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926.

“Cultura. La provincia. La Comisión Provincial acuerda autorizar al Sr. Diputado D. Constantino Emo Gibertó para que adquiera los enseres de carpintería de las clases de Dibujo y Escultura”.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

DOCUMENT N° 17

1926, maig 12. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926.

“Cultura. Onda. La Comisión acuerda modificar el artículo 36 del reglamento de la Escuela de Cerámica de Onda expresando que el cargo de Secretario de dicha Escuela lo desempeñe un profesor de la misma abonándosele la gratificación que como sueldo se asignaba al Secretario”.

DOCUMENT N° 18

1926, maig 12. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926.

“14° Constituir una comisión integrada por D. Constantino Emo, D. Enrique Peña y D. Luis Pascual y el Sr. Alcalde para ponerse de acuerdo respecto a la organización de las fiestas con que ha de solemnizarse la inauguración de la Escuela de Cerámica y el establecimiento de aguas potables de esta villa”.

DOCUMENT N° 19

1926, maig 26. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926.

“Cultura. Onda. Dada cuenta de una comunicación del Sr. presidente del Tribunal que ha juzgado las oposiciones para cubrir las plazas creadas en la Escuela de Cerámica de Onda, manifestando haber terminado las mismas y remitiendo el expediente incoado con ocasión de ellas, y la propuesta de profesores, así como cuenta de los gastos efectuados en las citadas oposiciones, la Comisión Provincial acuerda:

1°.- Hacer constar en acta, su satisfacción por el meritorio trabajo realizado por los señores Jueces del tribunal, interpretando el sentir de la Corporación y colaborando a uno de sus fines.

2°.- Quedar enterada de haber terminado las oposiciones y en su consecuencia nombrar para profesores de la Escuela de Cerámica, a los señores propuestos por el Tribunal:

D. Rafael Gaya Llopis, de Física y Química Aplicadas a la Cerámica.

D. Bautista Alós Peris, de Dibujo y Composición y Técnica Cerámica.

Y D. José María Martínez Ballester, de Escultura, Vaciado y Modelado.

3°.- Que con cargo al capítulo 10, artículo 2°, partida 1, se abone la factura expresiva de los gastos realizados para efectuar estas oposiciones, haciendo el giro postal del importe, pesetas 1.575, a nombre de D. Manuel Gonzalez Martí, Director de la Escuela de Cerámica de Manises.

4°.- Nombrar, en cumplimiento del reglamento de la Escuela de Cerámica de Onda, de 30 de diciembre de 1925, Director de la misma, al Diputado Sr. D. Constantino Emo Gibertó, cuyo señor dará posesión a los señores profesores y llevará a efecto los trabajos necesarios para inaugurar la Escuela dentro de este ejercicio económico.

y 5°.- De conformidad con el acuerdo 12 de mayo actual, desempeñaran los cargos de subdirector y de secretario de la Escuela, con gratificación acordada en el reglamento, los señores profesores de más edad y más joven, respectivamente”.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

DOCUMENT N° 20

1926, juny 9. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926,

“21° Que se lleve el agua potable a la Escuela de Cerámica y que se coloque la tubería de acero-asfaltado y de plomo que para ello sea precisa, admitiendo la instalación de acometidas a los vecinos de las calles de San Joaquín y San Elías.

23° El Sr. presidente da cuenta de haber llegado a él la noticia de haber sido agraciado el Sr. Peyró hijo de esta población con la primera medalla en la Exposición Nacional de Bellas Artes celebrada en Madrid (...) la idea de ofrecerle un homenaje a dicho artista (...) proponer al Ayuntamiento Pleno el nombramiento de hijo predilecto de esta villa y rotular una calle en la misma con su nombre”

DOCUMENT N° 21

1926, juny 16. Onda

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926.

“11° Aprobar una relación de los jornales invertidos en la obra del local destriado a Escuela de Cerámica, durante la segunda semana de junio que se eleva a setecientas once pesetas a abonar con cargo al presupuesto próximo y otra relación con cargo a la cuenta de los abonados que suma setenta y dos pesetas”

DOCUMENT N° 22

1926, juliol 7. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926.

“11° El Sr Bernat pregunta si existe algún acuerdo referente a realizar un homenaje de gratitud a la Diputación Provincial y al diputado Don Constantino Emo Gibertó como iniciadores del establecimiento de la Escuela de Cerámica, o de existir qué se piensa hacer. Se le contesta que aún no se ha tratado esta cuestión. En su vista se acuerda incluirla en la convocatoria de la primera sesión extraordinaria que celebre el pleno”.

DOCUMENT N° 23

1926, juliol 15. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926.

“ Personal. Crear una plaza de portero en la Escuela de Cerámica de Onda dotado con el haber anual de 600 ptas. y que se participe a la Junta Calificadora de aspirantes a destinos públicos del Ministerio de la Guerra”.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

DOCUMENT N° 24

1926, agost 11. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926.

“11° Aprobar una factura de material de carpintería para la Escuela de Cerámica presentada por Centelles-Burdeus que importa setecientas cincuenta y dos pesetas, acordándose en vista de estar agotada la consignación correspondiente, dejarla pendiente de pago hasta el presupuesto próximo reconociéndose, sin embargo, el correspondiente escrito contra el Ayuntamiento.”

DOCUMENT N° 25

1926, agost 19. Onda

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926.

“Que se anuncie a propuesta del Director de la Escuela de Cerámica de Onda en el Boletín Oficial y periódicos de la localidad, la apertura de la matrícula para asistir a la Escuela de Cerámica de Onda a partir del día 1° de septiembre y horas de 4 a 6 de la tarde.

Cuatro bolsas de estudio de 1.000 ptas. cada una, acreditar hallarse en las condiciones fijadas en el Reglamento de Pensiones, becas y bolsas de estudio, de las cuatro dos se destinan para Alcora y Ribesalbes y las otras para los restantes de la provincia.

Que se modifique el artículo 14 del Reglamento de la Escuela de Cerámica en el sentido que la edad sea 12 años”.

DOCUMENT N° 26

1926, agost 26. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926.

“El Sr. Alcalde manifiesta que próxima a inaugurarse la Escuela de Cerámica establecida en esta villa ha tenido ocasión de visitarla detenidamente, quedando francamente impresionado de su perfecta y magnífica instalación y cómo esta escuela ha de reportar inmensos beneficios a la industria cerámica de Onda y aunque no hay duda de que su perfecta organización es debida a su Diputado Director Don Constantino Emo, sin el apoyo absoluto de la Excelentísima Diputación provincial y especialmente de su Presidente, no se hubiera llevado obra de tal magnitud con la rapidez y perfección con que se ha hecho, cree llegado caso de demostrar la gratitud del Ayuntamiento, que es el sentir unánime de la población y para ello propone: primero, que se nombre hijo adoptivo y preclaro de Onda, al Excelentísimo Señor Presidente general Don Joaquín Herrero; y se nombre igualmente Ilustre Hijo de Onda y Concejal Honorario de este Ayuntamiento al Diputado Don Constantino Emo Gibertó; tercero, que de oficio se dé las gracias a la Excelentísima Diputación por su incondicional y valiosísimo apoyo, para que la Escuela de Cerámica de Onda haya sido una realidad; y cuarto, que se autorice a la Comisión Municipal permanente para que lleve a la práctica estos acuerdos, en la forma que crea más oportuno.

Por aclamación de los señores concejales expresan su conformidad a la propuesta de la Presidencia”.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

DOCUMENT N° 27

1926, setembre 8. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926.

“6° Autorizar al Sr. Alcalde para que en nombre del Ayuntamiento firme el contrato de arriendo de un local propiedad de Don Rafael Barrachina con destino a la Escuela de Cerámica, fijando el comienzo del contrato del primero de julio pasado; el plazo obligatorio de tres prorrogables de uno en uno; el pago de las mil quinientas pesetas en que se fija el precio del arriendo se liquidara por meses vencidos. Por último se le declarará libre de arbitrios municipales al Expresado Local mientras se halle instalado en él la Escuela”.

DOCUMENT N° 28

1926, setembre 16. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926.

“Jurado que ha de juzgar a los aspirantes a las cuatro bolsas de estudios, compuesto por los profesores de la citada Escuela, los ejercicios se comenzaran el dia 22 de septiembre de 1926 en el local de la Escuela de Cerámica de Onda a las 9 horas de la mañana”.

DOCUMENT N° 29

1926, setembre 30. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1926.

“... propuestos para las cuatro bolsas de estudios para dicha Escuela, por orden de méritos los actantes: José Soriano Gaudí de Castellón, Federico Colomer Bachero de Ribesalbes, Severino Sansano Villalonga de Alcora en este último no se prueba la pobreza de una manera clara y terminante, incoar información referente a la pobreza de D. Pedro Cotanda Aguilera si no es merecedor la bolsa de Estudio pasará a D. Juan Albalat Salvador de Ribesalbes que también fue aprobado.

DOCUMENT N° 30

1926, novembre 2, Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926.

“6° Que de conformidad a la nota presentada por Juan Centelles, referente a la colocación de cristaleras en el local arrendado para Escuela de Cerámica, se proceda por la Alcaldía a encargar a dicho señor la instalación referida por el precio trescientas setenta y cinco pesetas.

7° Que se conteste a Don Constantino Emo Gibertó, Diputado Provincial agradeciendo el obsequio de cinco fotografías de la Escuela de Cerámica”.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

DOCUMENT N° 31

1926, novembre 10. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926.

“3° Quedar igualmente enterados del oficio de la Excelentísima Diputación Provincial en el que se comunica el acuerdo adoptado por aquella Corporación referente al Homenaje al ceramista Antonio Peyró, de solicitar para el mismo la medalla del trabajo”.

DOCUMENT N° 32

1926, desembre 1. Castelló

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1926.

“Aprobar la factura presentada por Juan Centelles que suma trescientas setenta y cinco por marcos de madera y de la vitrina para la Escuela de Cerámica (...) se tendrá que abonar con cargo al presupuesto ordinario de mil novecientos veintisiete”.

DOCUMENT N° 33

1927, gener 26. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1927.

“Cultura. Onda. La comisión provincial teniendo en cuenta que D. José Soriano Gaudí, de Castellón a quien se le concedió una beca de estudios de 1.000 pesetas (...) en la Escuela de Cerámica de Onda ha infringido el artículo 24 del reglamento de dicho Centro por falta de asistencia a clase (...) la plaza pasará a disfrutarla Juan Albalat Salvador de Ribesalbes”.

DOCUMENT N° 34

1927, febrer 9. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1927.

“4° Por el secretario se da lectura a una carta del Ceramista Peyró en la que comunica haberle sido entregada la Real Orden de concesión de la Medalla del Trabajo. Se acuerda hacer Pública dicha carta”.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

DOCUMENT N° 35

1927, juny 15. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1927.

“11° Señalar en principio la fecha del 24 de julio para la celebración del Homenaje a Antonio Peyró y nombrar a José Algueró, Antonio Bernad, D. Vicente Caballero, para integrar la Comisión del Homenaje”.

DOCUMENT N° 36

1927, juny 30. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1927.

“Aprobación del pleno en virtud de acuerdo de la comisión municipal permanente de fecha 25 de Mayo (...) el recibo presentado por Don José M^a. Martínez Ballester y Don Bautista Alós Peris por la confección de un jarrón artístico encargado por el Ayuntamiento para obsequiar con él al Exmo. Sr. Presidente del Consejo de Ministros; se entabla viva discusión. Hace uso de la palabra el Sr. Pascual para preguntar a la Presidencia en que fecha se hizo entrega del jarrón (...) y pide conste en acta sus manifestaciones a las cuales se adhieren los Señores Ortells y Asensi.

Y después de breve discusión se acuerda por unanimidad no abonarlo por no haberse podido apreciar su valor ya que ni a la Alcaldía o Secretaría se participó su terminación ni se hizo entrega del mismo, siendo así que sólo el Ayuntamiento fue quien acordó su confección y, por consiguiente, quien disponía del mismo”.

DOCUMENT N° 37

1927, juliol 13. Onda,

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1927.

“13° La Presidencia da cuenta de las gestiones que lleva a cabo la Comisión organizadora del Homenaje a Peiró en la que también actúan D. Rafael Gaya y D. Constantino Emo. De nuevo se dan plenas facultades a la misma y a la Presidencia para la organización del acto”.

DOCUMENT N° 38

1927, agost 11. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1927.

“Cultura e Instrucción. 2° Las tres Bolsas que disfrutaban los alumnos de la Escuela Provincial de Onda se transformarán en Becas, dotadas solamente con el haber de 1.000 pesetas y las seguirán disfrutando hasta terminar sus estudios los tres alumnos de dicha Escuela Provincial de Onda. Si hay alguna vacante, se autoriza a la Dirección y profesorado organizar un concurso para proveer dichas vacantes entre alumnos pobres y que reúnan las demás condiciones, como premio entre aquellos alumnos que por su aplicación y buen resultado en sus estudios se hayan hecho acreedores de ellas, quedando exceptuados de estos ejercicios los que residan en Onda, la concesión se hará por la Dirección y profesorado de la Escuela”.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

DOCUMENT N° 39

1927, agost 18. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1927.

“Vista la relación de gastos presentados por el Subdirector de la Escuela de Cerámica de Onda Rafael Gaya importante 726'30 pesetas y unida a otros justificantes.

La Comisión Provincial acuerda que se abone a dicho Don Rafael Gaya la expresada cantidad para que la satisfaga a los respectivos interesados.

Asimismo acuerda la aprobación del servicio de conducción en auto de alumnos de Ribesalbes a la Escuela Provincial de Onda en julio, que importa 153 pesetas por 13 días de servicio a 12 pesetas diarias a favor de Cristóbal Santolaria”.

DOCUMENT N° 40

1927, setembre 7. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1927.

“Cultura. La provincia, La Comisión acuerda autorizar al Sr. Diputado Director de la Escuela Provincial de Cerámica de Onda para que adquiera el material de enseñanza que sea necesario con cargo al presupuesto provincial capítulo correspondiente, con motivo de la apertura del curso escolar de 1927-28 que tendrá lugar el día 16 del próximo futuro mes de octubre en dicho Centro de Cultura Artístico”.

DOCUMENT N° 41

1927, novembre 2. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Comissió Municipal Permanent, 1927.

“Terminado el examen de los presupuestos. La presidencia concede el uso de la palabra al Sr. Emo que la habia solicitado previamente y en debida forma para exponer unas consideraciones respecto del acuerdo del mismo Ayuntamiento sobre el pago a los Srs. Martínez y Alós de sus trabajos por la confección de un jarrón artístico que les había sido encargado para obsequiar con él al Excelentísimo Sr. Presidente del Consejo de Ministros. Dice el Sr. Emo (...) obedece a haber sido erróneamente informado. Afirma que el Sr. Peris intervino desde que el jarrón salió del horno. Con su beneplácito se llevó a su domicilio, se expuso en casa del Sr. Sansano, se llevó a la Diputación y se hizo todo con pleno conocimiento del Sr. Peris. Los Sres. Alós y Martínez no tienen ninguna culpa de lo sucedido y en su nombre pide que se les abone el recibo que presentaron.

Se retira el Sr Emo y después de breve deliberación se acuerda modificar (...), abonándose la cantidad de seiscientas pesetas a que se eleva el recibo presentado”.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

DOCUMENT N° 42

1927, novembre 5. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1927.

“Cultura. Onda. Teniendo que incorporarse a la guarnición de Madrid para cumplir el servicio militar el becario de estudios de Cerámica de la Escuela Provincial de Onda Don José Cerdá Julve ; la comisión provincial acuerda que se traslade la beca adjudicada a dicho Sr. a la Escuela Municipal de Cerámica de Madrid”.

DOCUMENT N° 43

1928, febrer 28. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Corporació Municipal Permanent, 1928

“Primero que se felicite telegráficamente al ilustre ceramista Hijo Predilecto de Onda D. Antonio Peyró, por el éxito de su exposición, que se le exprese el agradecimiento de la Corporación por el regalo que ha tenido la gentileza de hacerle de una obra de arte de su exposición y adquirir dos cornucopias con los retratos de SS. MM. cuyo importe se abonará en el próximo ejercicio.

El Sr. Arrando pide la palabra y dice que antes de la adquisición que se propone de las cornucopias, propone el que se debe pagar al Sr. Peyró la deuda que tenemos contraída, celebrando el homenaje que se tiene acordado en sesiones anteriores. La presidencia contesta que no olvida el homenaje; precisamente uno de sus deseos en el Ministerio del Trabajo era invitar al Ministro para que venga a Onda a imponerle la Medalla a Peyró, pero no pudo conseguir su deseo por que se encontraba ausente el Sr. Aunós. No obstante ha rogado al Sr. Marqués de Benicarló que se encuentra en Castellón que a su regreso a Madrid visite al Ministro y haga la invitación en nuestro nombre”.

DOCUMENT N° 44

1928, agost 28. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Corporació Municipal Permanent, 1928.

“5° Que con cargo al Capítulo de Imprevistos del presupuesto vigente se satisfaga la cantidad de trescientas cincuenta y una pesetas setenta céntimos importe de lo gastado el día 18 del corriente mes de agosto en el *lunch* ofrecido por el Ayuntamiento a las Autoridades de Castellón con motivo de la inauguración de la Exposición de trabajos de la Escuela de Cerámica de Onda, por no existir consignación especial y estar agotada la de gastos de representación”.

DOCUMENT N° 45

1928, setembre 22. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, Castelló.

“Examinada la instancia suscrita por el profesor de la Escuela Provincial de Cerámica de Onda Sr. Bautista Alós Peris, solicitando la excedencia de un cargo de profesor de la citada Escuela por más de un año y menos de diez;

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

la Comisión Provincial permanente, acuerda que el referido documento sea informado por el Sr. diputado Director de la Escuela”.

DOCUMENT N° 46

1928, octubre 19. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1928.

“Contabilidad. Onda. Vista la relación de gastos de la Escuela de Cerámica de Onda importante 569'55 pesetas del mes de septiembre último distribuidos en la forma que constan en el respectivo expediente.

La Comisión los encuentra conformes y acuerda su aprobación”.

DOCUMENT N° 47

1929, juliol 16. Onda.

A.M.O. Llibre d'Actes de la Corporació Municipal Permanent, 1929.

“6° Dada lectura a un oficio del Señor Presidente de la Excelentísima Diputación Provincial, invitando a la Corporación municipal al acto del reparto de premios a los alumnos de la Escuela Provincial de Cerámica, así como se facilite el salón de sesiones para celebrar en él dicho acto, la Comisión acuerda aceptar y agradecer dicha invitación y ceder el salón de sesiones de la Casa Consistorial para dicho fin, así como contribuir a la realización de la fiesta en cuanto depende del municipio al objeto que resulte con el mayor esplendor y brillantez”.

DOCUMENT N° 48

1929, setembre 17. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929.

“... A propuesta del Diputado Director se acuerda nombrar profesor de dibujo con carácter interino y con sueldo anual de 2.333'33 ptas. a D. Rafael Guallart Carpi”.

DOCUMENT N° 49

1929, novembre 11. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929.

“... oficiar al Ayuntamiento de Onda requiriéndole habilite para la Escuela Provincial de Cerámica de Onda un local propio para la misma que reúna las debidas condiciones, ya que son algunas poblaciones las que han ofrecido locales adecuados, lo que obligará trasladar dicha Escuela caso de no ofrecer para su instalación un local decente, capaz e higiénico adecuado a los fines artísticos de la misma...”.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

DOCUMENT N° 50

1929, novembre 18. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929.

“Fomento. Onda. Lectura de una comunicación de la Alcaldía de Onda ofreciendo habilitar con las debidas condiciones e higiene local adecuado para el funcionamiento de la Escuela Provincial de Cerámica”.

DOCUMENT N° 51

1929, desembre 21. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1929.

“Fomento. Alcora. La Comisión acuerda que se satisfaga a D. Eduardo Roig Gerente de la Sociedad Hispano Fuente Ensegures con arreglo al convenio estipulado, el importe del servicio de autobús para el traslado de alumnos de Alcora a Onda y regreso durante los días de clase en la Escuela Provincial de Cerámica, correspondiendo satisfacer 325'00 ptas. del mes de octubre, 625 del de noviembre y 300'00 ptas. del actual; en total 50 días que a razón de 25 '00 ptas. por cada día importan 1.250'00 ptas.”

DOCUMENT N° 52

1930, juny 6. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1930.

“Concedida Medalla de Oro a la Escuela de Cerámica de Onda por el jurado de la Exposición Ibero-Americana de Sevilla y del premio extraordinario en Anatomía alcanzado por el becario D. Pedro Vilarroig”.

DOCUMENT N° 53

1930, setembre 5. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1930.

“Leído un luminoso y bien fundamentado informe emitido por el Diputado D. Luís Fabra Sanz sobre las oposiciones celebradas para proveer en propiedad la plaza de profesor de Dibujo, Composición y Técnica de Decoración Cerámica, acuerda por unanimidad anular todos los ejercicios realizados de que conste la oposición y en vista de las incidencias ocurridas”.

DOCUMENT N° 54

1930, octubre 2. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1930.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

“Que en unió del Diputado Director de la Escuela Provincial de Cerámica había estado en Onda en la tarde de ayer habiéndose verificado solemnemente la apertura de curso de la citada Escuela”.

DOCUMENT N° 55

1931, gener 9. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931.

“Así mismo se acuerda a propuesta de la Presidencia el nombrar individuos del tribunal de oposiciones para la provisión de la Plaza de profesor de Dibujo de la Escuela Provincial de Cerámica en concepto de competentes al Ilustre artista D. Antonio Peyró Mezquita y al industrial de esta D. Juan Bta. Segarra Bernat y el que se celebren dichas oposiciones entre los que tomaron parte en las que fueron anuladas”.

DOCUMENT N° 56

1931, març 10. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931.

“Central. La Provincia. Dada cuenta del expediente de oposiciones realizadas para proveer la vacante de profesor de Dibujo y Pintura de la Escuela Provincial de Cerámica establecida en Onda y leída el Acta del Tribunal calificador que propone por unanimidad al calificar los ejercicios, sea nombrado para dicha plaza el opositor D. Vicente Abad Navarro autor de los trabajos designados con la letra C y que han merecido la calificación señalada con el n° 1.

La Comisión aceptando la propuesta que se expone en el acta de referencia acuerda nombrar profesor de la Escuela Provincial de Cerámica a D. Vicente Abad Navarro con el haber anual de 2.500 ptas. y demás condiciones inherentes a la aludida plaza y que todos los trabajos realizados por los actuantes sean expuestos al efecto de que el público como supremo juez los sancione.

Así mismo se hace constar haber visto con satisfacción la acertada actuación del Tribunal designado”.

DOCUMENT N° 57

1931, maig 10. Castelló

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931.

“Central. La Provincia: La Comisión acuerda hacer los siguientes nombramientos:

Director de la Escuela Provincial de Cerámica de Onda: D. José Ibañez Pastor”.

DOCUMENT N° 58

1931, octubre 2. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

“Contabilidad. La Provincia. A propuesta del Diputado Sr. Ibañez se acuerda que al igual que se hacia en años anteriores satisfaga la Corporación el importe de los gastos de traslado de los alumnos de Ribesalbes matriculados en la Escuela Provincial de Cerámica de Onda des de dicho pueblo a la mencionada Escuela facultando a la Presidencia para otorgar el oportuno contrato con el dueño del autobús necesario para dicho traslado”.

DOCUMENT N° 59

1931, novembre 12. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1931.

“Central. La Provincia. A propuesta del Sr. Ibañez y teniendo en consideración el gran número de alumnos que asisten a la clase de Dibujo de la Escuela Provincial de Cerámica de Onda se acuerda el que preste sus servicios como auxiliar del profesor de Dibujo de la misma D. Vicente Abad Pradells durante lo que resta de año gratificándole dicho trabajo con la cantidad de 125 ptas. que se satisfarán con cargo al Presupuesto del año próximo como crédito reconocido por no existir consignación para dicha atención en el presupuesto vigente”.

DOCUMENT N° 60

1932, febrer 2. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932.

“Dada cuenta de un oficio de la Dirección de la Escuela de Cerámica de Onda notificando haberse reunido el claustro de profesores y acordar por unanimidad dirigirse a esta presidencia para que nombre un auxiliar para la clase de Dibujo de Técnica de la Decoración Cerámica por no poder atender el numeroso contingente de alumnos matriculados que ascienden a 136.

La Comisión teniendo en cuenta el gran número de alumnos que asisten a la clase de Dibujo y Técnica de Decoración Cerámica de la referida Escuela acuerda nombrar auxiliar del profesor de la misma con carácter interino y por lo que dure el curso actual a D. Vicente Abad Pradells con el haber mensual de 60 pesetas que se hace efectivo de la consignación de material que tiene asignada dicha Escuela”.

DOCUMENT N° 61

1932, maig 25. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932.

“Fomento. La Provincia. Dada cuenta de la instancia suscrita por los alumnos de la Escuela Provincial de Cerámica de Onda solicitando una subvención para sufragar los gastos del viaje que tienen proyectado realizar a Madrid acompañados de los profesores con objeto de visitar la Exposición Nacional de Bellas Artes.

La Comisión teniendo en cuenta lo instructivo del viaje ya que al mismo tiempo han de visitar los Museos y principales monumentos acuerda conceder =1.500= ptas. de subvención cuya cantidad se librará al Sr. Diputado Director de la Escuela de Cerámica de Onda con cargo al capítulo de imprevistos”.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

DOCUMENT N° 62

1932, juny 4. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932.

“Fomento. La Provincia. Vista la instancia del Ayuntamiento de Alcora participando el acuerdo tomado por dicha Corporación Municipal solicitando de la Diputación la concesión de una sucursal de la Escuela de Cerámica que honraría el arte y la industria de la provincia por las circunstancias especiales que concurren en dicho pueblo. La Comisión acuerda que pase a estudio del Sr. Ponente de Enseñanza la anterior instancia y vea la conveniencia de establecer en el pueblo de Alcora una sucursal de la Escuela de Cerámica al objeto de facilitar el estudio de dicho arte a los hijos de la citada población”.

DOCUMENT N° 63

1932, juny 16. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932.

“Contabilidad. La Provincia. La Comisión acuerda aprobar el recibo de gastos de todas clases ocasionado con motivo del viaje a Madrid del Diputado D. José Ibañez en representación de la Excm. Diputación Provincial acompañando a los Sres. profesores y alumnos de la Escuela de Cerámica de Onda para visitar los Museos de Bellas Artes importante la cantidad de 350 ptas”.

DOCUMENT N° 64

1932, juny 27. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932.

“Hacienda. la Provincia. Dada cuenta de la relación de gastos de la Escuela Provincial de Cerámica de Onda ocurridos hasta la fecha que presenta el Subdirector de dicho centro importantes la cantidad de 495'90 pesetas como se detalla en el respectivo expediente.

La Comisión acuerda aprobar la presente cuenta y el que se llame la atención del Sr. Subdirector de dicha escuela para que en lo sucesivo se abstenga de adquirir objetos, obras, ni de verificar subscripciones de ninguna clase sin el previo acuerdo de la Corporación Provincial bajo apercibimiento de si así no lo hiciera de dejar de satisfacer su importe”.

DOCUMENT N° 65

1932, juliol 22. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932.

“Fomento. La Provincia. Como en diferentes ocasiones la Comisión gestora ha tomado el acuerdo de que por la Alcaldía de Onda se tome el mayor interés en dotar a la Escuela Provincial de Cerámica de un local propio de un Centro docente de esa naturaleza según se obligó dicha Corporación Municipal y como en dichos acuerdos por la

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

referida Alcaldía siempre se ha contestado en evasivas y habiendo pasado más de tres años desde que la Corporación tomó su primer acuerdo tiempo más que suficiente para que por parte del Ayuntamiento de Onda se llevase a cabo lo que tantas veces se le ha reiterado.

La Comisión acuerda que si para antes de la apertura de curso no se ha dotado a la Escuela de un local adecuado se tomen por la Diputación las medidas que se estimen procedentes”.

DOCUMENT N° 66

1932, octubre 21. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1932.

“Fomento. Alcora. Visto el oficio de la Alcaldía de Alcora transcribiendo el acuerdo tomado por la misma de prescindir de la creación de la Escuela de Cerámica, solicitando en cambio que la Diputación costee un auto capaz para trasladar los alumnos de dicha villa a Onda; la Comisión acuerda reiterar su ofrecimiento de subvencionar la citada Escuela Municipal de Cerámica en la medida de sus posibilidades económicas, caso de ser creada la misma por el Ayuntamiento de Alcora, no pudiendo acceder a la subvención que se solicita para un autobús que traslade los alumnos desde dicha población a la Escuela Provincial de Cerámica de Onda por haber comenzado ya el actual curso y estar completa la matrícula de los alumnos de la misma”.

DOCUMENT N° 67

1933, gener 11. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1933.

“Central. Personal. A propuesta del Diputado director de la Escuela de Cerámica de Onda y teniendo en cuenta el gran número de alumnos que asisten, especialmente a la clase de Dibujo; la Comisión acuerda nombrar interinamente auxiliares de la clase de Dibujo de la citada Escuela a los señores D. Rafael Guallart Carpi y D. Federico Colomer Bachero con el haber mensual de 90 y 60 pesetas respectivamente, cuya cantidad la percibirán con cargo a material y solo la disfrutaran durante el tiempo que resta del presente curso académico y sin que dichos nombramientos les obre derecho de ninguna clase, ni puedan ser considerados funcionarios”.

DOCUMENT N° 68

1933, febrer 7. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1933.

“Central. La provincia. A propuesta del Diputado Sr. Ibañez se acuerda por unanimidad conceder a D. Vicente Abad Pradells la cantidad de 120 pesetas en concepto de gratificación, como auxiliar de Dibujo de la Escuela Provincial de Cerámica durante los meses de noviembre y diciembre últimos satisfaciendo dicha suma con cargo a la partida de material de la citada Escuela”.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

DOCUMENT N° 69

1933, desembre 14. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1933.

“Central. La Provincia. La Comisión gestora acuerda nombrar secretario interino de la Escuela de Cerámica de Onda a D. Rafael Guallart, que venia desempeñando dicho cargo des de la fecha del fallecimiento del propietario D. José Mª Martínez. Asimismo acuerda que la gratificación que percibe el que desempeña este cargo la cobre el Sr. Guallart, a partir del día siguiente de haber ocurrido dicho fallecimiento y mientras desempeñe el mismo”.

DOCUMENT N° 70

1933, desembre 14. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1933.

“Hacienda. La Provincia. Examinada una relación de gastos de la Escuela Provincial de Cerámica de Onda correspondiente al pasado mes de noviembre e importante en total 1.184'20 ptas. según los justificantes que se acompañan. La Comisión Gestora por falta de consignación ha desglosado la factura de D. Luís Viguez de Valencia, importante 695'40 ptas. quedando reducida la mentada relación a los justificantes siguientes que en total suman 488'8 ptas.

A Emilio Ballester, por libros y diplomas	358'50 ptas.
A Tomás Castelló, por arreglo de sillas	27'00 ptas.
A Enrique Pitarch, por portes	0'50 ptas.
A Salvador Franch, por portes	8'50 ptas.
A Hidroeléctrica Mijares, por alumbrado y fuerza motriz del mes de septiembre	23'35 ptas.
Total.....	488'80 ptas.

La Comisión Gestora encontrando conformes los reseñados justificantes, acuerda su aprobación y que se hagan efectivos, los importes respectivos con cargo al presupuesto provincial, capítulos y artículos correspondientes”.

DOCUMENT N° 71

1934, juliol 4. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1934.

“Central. La Provincia. A propuesta del Sr. Presidente de la Comisión Gestora se acuerda designar al Tribunal que ha de juzgar las oposiciones que se tienen que celebrar para cubrir la plaza vacante de profesor de Escultura de la Escuela Provincial de Cerámica de Onda, el cual estará constituido; Presidente el de la Comisión Gestora o el Sr. Vocal por este designado; Vocales propietarios, D. Juan Bta. Adsuara y D. José Ortells; Vocales Suplentes D. Tomás Colón y D. Juan Bta. Porcar, actuando de secretario de dicho tribunal, el funcionario que este designe sin voz ni voto.

Asimismo se faculte a este Tribunal una vez constituido, para que redacte las bases y formule el programa que ha de tenerse presente en dicha oposición, todo ello con arreglo a lo legislado sobre el particular”.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

DOCUMENT N° 72

1934, agost 10. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1934.

“Central. La Provincia. Dada cuenta del acto de constitución del tribunal de oposiciones para cubrir la plaza de profesor de Escultura vacante en la Escuela de Cerámica de Onda formado por los Srs. Presidente de la Comisión Gestora, D. Carlos Selma Roig, D. Juan Bta. Porcar y D. José Ortells y vistas las condiciones y ejercicios propuestos en el mismo:

La Comisión Gestora acuerda aprobarlo y en su consecuencia que se publique la convocatoria en el Boletín Oficial de la provincia”.

DOCUMENT N° 73

1934, setembre 29. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1934.

“Central. La Provincia. La Comisión gestora acuerda nombrar con carácter interino y por todo el entrante curso academico de 1934-35, auxiliar de Dibujo de la Escuela de Cerámica de Onda a D. Rafael Guallart Carpi con la gratificación de 90 ptas. mensuales. Dicho curso dará comienzo el dia 1° de octubre y terminará el 30 de junio del próximo año”.

DOCUMENT N° 74

1934, novembre 10. Castelló

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1934.

“Central. La provincia. Dada cuenta de la propuesta del tribunal de Oposiciones que ha juzgado los ejercicios verificados para cubrir la plaza vacante de Torneado, Vaciado y Escultura aplicada a las Artes Cerámicas y visto asimismo los demás extremos que contiene el acta en donde consta la propuesta; la Comisión gestora acuerda:

1° Nombrar profesor de dicha asignatura a D. Tomás Colón Bauzano.

2° Que se abone a cada uno de los vocales que formaron el tribunal 200 ptas. en concepto de dietas cuyo importe lo percibirán libre de todo impuesto y gravamen y al vocal D. José Ortells se le abonará además, también libres de gravamen e impuestos otras 200 ptas. en concepto de viáticos o gastos de viaje.

3° Que por el Negociado Central se ingresen en Caja las 120 ptas. que por derechos de examen entregaron en dicho Negociado los opositores y

4° Que atendiendo a lo expuesto por el mencionado tribunal se exhiban al público los trabajos realizados por los opositores en los ejercicios de oposición, exponiéndolos en las galerías del Palacio de la Diputación Provincial”.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

DOCUMENT N° 75

1935, febrer 12. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1935.

“Contabilidad. La Provincia. La Comisión de conformidad con el informe del Sr. Interventor, acuerda autorizar a la Presidencia para que libre en firme al Sub-director de la Escuela de Cerámica de Onda D. Rafael Gaya, el importe de los gastos ocurridos en la misma durante el mes de octubre último importante 562'80 ptas., quedando dicho funcionario responsable del pago de los respectivos perceptores”.

DOCUMENT N° 76

1936, febrer 10. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936.

“Hacienda. La Provincia. Vistos los informes del Sr. Interventor de Fondos y del Sr. Diputado Director de la Escuela de Cerámica de Onda, referentes a las cuentas de los gastos ocurridos en dicha Escuela durante el mes de Enero último que presenta el Sr. Subdirector de la misma; la Comisión gestora por unanimidad acuerda:

Aprobar las citadas cuentas, satisfaciendo las relacionadas con los números 1 al 11, con cargo al concepto 11 del artº 39, del capítulo 1º, del vigente presupuesto ordinario de gastos, por corresponder a gastos del ejercicio 1933, ya cerrado y liquidado.

Que se signifique a dicho señor Subdirector de la Escuela, que otra vez que ocurra que se rebase la consignación presupuestaria de material de la Escuela u otra cualquiera de la misma de que haya dispuesto; será personalmente responsable del pago del exceso.

Que igualmente se le haga presente que ni con cargo a la referida consignación de material, ni de otra alguna puede disponer de efectuar otros gastos que los de puro entretenimiento que tengan la consideración de menores, debiendo para los demás solicitar y conseguir la oportuna autorización de la Diputación, única que tiene facultades para ello.

Y por último, que también se le manifieste que en lo sucesivo, tan solo se podrá conceder matrícula gratuita para la asistencia a dicha Escuela a aquellos alumnos en condiciones de recibir la enseñanza que en la misma se presta, cuyos padres o encargados hayan sido declarados pobres en sentido legal, por el Ayuntamiento de su vecindad y que únicamente a estos alumnos podrá facilitárseles el material escolar con cargo a material de la Escuela, debiendo los demás, en los cursos sucesivos satisfacer los derechos de material fijados en las Ordenanzas y costearse el material que necesiten”.

DOCUMENT N° 77

1936, març 31. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936.

“Hacienda. La Provincia. El Diputado Director de la Escuela Provincial de Cerámica Sr. Chorva, pone en conocimiento de la Comisión el estado en que se encuentra dicha Escuela y reformas a realizar en la misma y la conveniencia de que se costee por la Corporación, el viaje a dicha Escuela de los alumnos residentes en Alcora, al igual que se satisface a los de Ribesalbes, acordándose se practique un estudio de los gastos que importa todo ello y en su vista acordar lo procedente”.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

DOCUMENT N° 78

1936, juliol 14. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936.

“Fomento. La Provincia. A indicaciones del Vocal Gestor Sr. Hernández se acuerda tomar en consideración la conveniencia de que se estudie la construcción de un Edificio para la instalación de la Escuela Provincial de Cerámica de Onda”.

DOCUMENT N° 79

1936, agost 28. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936.

“Oficio del Sr. Gobernador Civil. Haciendo uso de las facultades que a los gobernadores civiles confiere el artº 1º del Decreto de la Presidencia del Consejo de Ministros de fecha 2 del actual (gaceta del 3) y teniendo en cuenta los informes emitidos por esa Exma. Diputación Provincial. He acordado la cesantía de los empleados de ese organismo que a continuación se expresan:

... D. Rafael Gaya Llopis ...

Posteriormente presentó una instancia suplicando que teniendo en consideración las razones que expresan y el no ser desafectos al Régimen, se ordene el reingreso de los mismos en las funciones de sus respectivos cargos”.

DOCUMENT N° 80

1936, setembre 16. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936.

“Central. La Provincia. A propuesta del gestor Sr. Chorva Director de la Escuela Provincial de Cerámica se acuerda se reanuden las clases de Dibujo y Escultura de la misma, el día 12 del próximo mes de Octubre, suspendiendo la solemnidad de apertura y el traslado de autobús de los alumnos de dicha Escuela residentes en Ribesalbes en vista de las circunstancias”.

DOCUMENT N° 81

1936, setembre 30. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1936.

“... Sr. Chorva, pone en conocimiento de la Comisión que decretada la cesantía de la misma del profesor Rafael Gaya Llopis, había quedado vacante el cargo de Subdirector de dicho Centro que desempeñaba este, por lo que procedía hacer nuevo nombramiento del mismo a lo dispuesto en el artº 27 del Reglamento de dicha escuela, y la Comisión por unanimidad acuerda designar para el citado cargo al profesor de Escultura D. Tomás Colón Bauzano”.

L'ESCOLA PROVINCIAL DE CERÀMICA D'ONDA.
UN CENTRE D'INVESTIGACIÓ I ENSENYAMENT PÚBLIC

DOCUMENT N° 82

1937, agost 13. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1937.

“... Marco Tur: El Secretario presentó la dimisión en 1º del actual. Me habla después de la construcción de un Horno Mufla que según dijo está aprobado su presupuesto y que importaba unos cuantos miles de ptas. teniendo ocasión ahora de adquirir uno de una fábrica de Onda; que los alumnos de dicha Escuela desean que el Consejo tomara el acuerdo que cada año se les regalara como recuerdo uno de los objetos por ellos confeccionado durante el curso; y cubrir la plaza de profesor de Química y Física, vacante por haber sido declarado desafecto al Régimen el que la ocupaba.

El Presidente: Referente a lo del Secretario, como no hace falta, dejémoslo tal como está. El Consejo acuerda, facultar al Director de la Escuela de Cerámica de Onda para que adquiera dada la ocasión el Horno Mufla. Que se dé a los alumnos un objeto artístico, por ellos confeccionado al finalizar el curso.

Marco Tur: Tengo entendido que por dicha Escuela desfilan turistas que quieren adquirir algunos objetos y los profesores lo tienen que decir al Consejo si los pueden vender y a que precio, pidiéndole que el Consejo les autorice para poder realizar directamente dicha venta.

Presidente: Yo creo que no debe autorizarse, no por el valor sino porque además lo hacen los alumnos y no sería mejor regalarlo a ellos. El Consejo acuerda no autorizar dicha venta.

Presidente: La cuestión de Secretario y profesor de Física y Química se estudiará a su debido tiempo, acordándolo así el Consejo”.

DOCUMENT N° 83

1937, setembre 17. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1937.

“... Mercé: Se acuerda, esperar a que la Comisión nombrada al efecto pueda visitar los pueblos de Ribesalbes y Alcora y comience a funcionar el curso en la Escuela de Cerámica de Onda, para que una vez vista la marcha de la misma, adoptar el acuerdo que se estime procedente, respecto al sitio donde deba funcionar dicha Escuela, almacenándose mientras, el material, adquirido para la construcción de un nuevo Horno Mufla, sin construir este hasta tanto se adopte la resolución definitiva sobre el emplazamiento de dicha Escuela Provincial de Cerámica de Onda.

DOCUMENT N° 84

1938, juliol 9. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1938.

“Liberada por las fuerzas del Ejercito Nacional la ciudad de Onda, donde está emplazada la Escuela Provincial de Cerámica de Onda se procede al nombramiento de Director de la misma, por unanimidad, para dicho cargo, al gestor D. Vicente Rios Enrique”.

FRANCESC ÀLVARO I FÈLIX

DOCUMENT N° 85

1938, agost 13. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1938.

“... Empleados que voluntariamente se ausentaron de la población encajando perfectamente en esta figura de abandono del servicio ...

La Corporación acuerda, considerar definitivamente cesantes por incursos en el abandono de servicio de la Escuela Provincial de Cerámica de Onda:

Profesor de Escultura D. Tomás Colón Bauzano.

Profesor de Pintura D. Vicente Abad Navarro.

Ordenanza D. Joaquín Vidal Lledó”.

DOCUMENT N° 86

1938, desembre 30/31. Castelló.

A.D.P.C. Llibre d'Actes de la Diputació Provincial, 1938.

“La Comisión gestora, teniendo en cuenta que la Escuela de Cerámica de Onda que existía en Onda de hecho ha desaparecido ya que no existe personal de ninguna clase para poderla atender y teniendo además presente que la eficacia de dicha escuela ha sido escasísima en cuanto al progreso de la industria azulejera, por unanimidad se acuerda suprimir la mencionada Escuela”.